
Fazıl Say
Metin Altıok
Ağıtı
Belgesel
EVRENSEL
BASIM
YAYIN

EVRENSEL
BASIM YAYIN

Fazıl Say

METİN ALTIOK AĞITI

Belgesel

DOĞA BASIN YAYIN
Dağıtım Ticaret Limited Şirketi
Tarlabaşı Blv. Kamerhatun Mah. Alhatun Sk. No: 25 Beyoğlu / İstanbul
T: 0212 255 25 46 F: 0212 255 25 87
www.evrenselbasim.com - info@evrenselbasim.com

Evrensel Basım Yayın **369**

Fazıl Say: Metin Altıok Ağıtı

Genel Kapak Tasarım: **Savaş Çekiç**

Kapak Uygulama: **Devrim Koçlan**

ISBN **978-605-4156-02-3**

© Evrensel Basım Yayın **2008** - Sertifika No **11015**

Birinci Basım **Ekim 2008 -**

Baskı: Ezgi Matbaası **Sertifika No: 12142**
Sanayi Caddesi Altay Sokak No: 10 Çobançeşme - Yenibosna / İstanbul
T: 0212 452 23 02 - 654 94 18 - ezgimatbaa@mynet.com - www.ezgimatbaa.net

METİN ALTIOK AĞITI

Türkiye'de sansürün kaldırılmasının 100. yılında

Kitabımız üzerine

Elinizdeki kitabın serüveni 2003 yılının Haziran ayında başlar. Piyanist ve bestecimiz Fazıl Say'ın yazdığı "Metin Altıok Ağıtı" adlı eserin ilk seslendirilmesinde dağıtılmak üzere, Altıok'un yakın dostları ve kızı Zeynep Altıok bir kitapçık hazırlamayı düşünürler. Bu 64 sayfalık kitapçık, ilk seslendirmenin yapılacağı İstanbul Müzik Festivali'nin kapanış konserinde, Harbiye'deki Açıkhava Tiyatrosu'nda izleyicilere ücretsiz olarak dağıtılacaktır. Metin Altıok'un özgeçmişini, şair kimliğini, yakınlarının anılarını, Fazıl Say'm ve eserin seslendirilmesini üstlenen orkestra şefi İbrahim Yazıcı'nın eser hakkındaki düşüncelerini ve şairin bu müzik eserinde yer alan şiirlerini içeren kitapçık, geniş tutulmuş bir "program notları"nı birçok yönden aşan özellikler taşır. Şairin yıllar önce dergilerde yayımlanmış desenleri (evet, Altıok aynı zamanda yetenekli bir ressam, yaptığı desen çalışmalarını bir araya getirerek sergiler açmış bir sanatçıydı) ve anı fotoğraflarıyla bezenmiş "Metin Altıok" başlıklı bu kitapçığa, şiir-müzik karışımı bir eserin tanıtımı için birçok yönden incelikler taşıyan yazılı-resimli yapraklar bütünü olarak bakmak gerekir.

Konser öncesinde beş bin izleyiciye dağıtılan kitapçık öyle geniş ilgi görmüş, öyle benimsenmişti ki, yankıları on binlerce insana ulaşmış, birçok insan onu daha sonra kitapçılarda aramaya girişmişti. Oysa kitapçık sadece konserde izleyicilere dağıtılmak üzere hazırlanmıştı.

Elinizdeki kitapta "Metin Altı●k" başlıklı bu kitapçığın tıpkıbasımını da bulacaksınız.

***

Serüven burada n●oktalanmış gibi görünür. Oysa "Metin Altı●k Ağıtı" adlı müzik eseri, daha ilk seslendirildiği 3 Temmuz 2003 günü Açıkhava Tiyatr●osu'nda iktidarın hışmına uğramış, eserin final bölümünde yer alan görüntüler eşliğindeki müzik sansürlenmiştir!

Dünyada final bölümü sansürlenerek k●oparılıp atılan bir müzik eseri görülmüş müdür? Bu şekilde gadre uğratılan bir eserin bestecisi ●olan Fazıl Say, ● günden s●onra her fırsatta şu gerçeği yinelemiştir:

Müzik yaşamımda karşılaştığım birç●ok tatsız ●olay var, bunların hepsini unuttum gitti; ama Metin Altı●k Ağıtı'nın sansür edilmesini ve sansür edilme biçimini hiç unutamam. Bu sansür, müzik sanatını hedefleyen hunharca bir davranıştır.

Şimdi s●oralım: İktidarın önde gelenleri, hangi nedenlerle sansür silahını kullanmaya y●önelmişlerdi? Sansür eyleminin altında yatan gerekçe neydi?

Sansürün içyüzü, ancak ●olayların içinde bulunan tanıklarla aydınlatılabilirdi. Can Dündar ş●öyle yazıy●ordu:

"Bu sansüre tanığım. Çünkü sansürlenen görüntüler, bizim *Sivas Belgeseli*'ndendi."

Fazıl Say ise eseri hakkında ş●öyle diy●ordu:

"Sivas'ta can veren ●onca sanatçıdan yalnız birini seçmiş ●olmamın belirli nedenleri var: Metin Altı●k, ●orada can veren aydınlarımızın bir simgesi ●olarak kalmaz, şiir geleneğimizin de bir simgesidir. Bence Altı●k, kökleri bin yıl öncelerine uzanan sözlü ve yazılı edebiyat geleneğimizin 20'nci yüzyıldaki en parlak temsilcilerinden biridir. Orat●ory●oda şairin yaşamı ve şiirleri işlendi, elbette ki yaşamının n●oktalandığı bahtsızlığı gizlemeyecektim. (...) *Metin Altıok* ●orat●ory●osuna ●onun gözüyle bakmaya çalıştım. Altı●k, *"Hayatı ölümle birlikte tartmak"*tan söz açıy●ordu. Hem d●oğu hem batı felsefesini içeren bu yaklaşımın değerini anlayabilmeliyiz. Şairin ölümü, bir müzik

eserinin doğuşunda baş etmen olabiliyor. Bize derin insani değerleri hissettiren şairler ölümsüz değil midir zaten?"

Can Dündar'ın değerlendirmesi şu yoldaydı:

"Fazıl, bu büyük şairin sadece Sivas'la anılmasına üzülüyordu. O yüzden eserini katliam üzerine değil, Altıok üzerine kurmuştu. Sadece eserin sonunda Altıok'un bir şiiriyle Sivas'a bir atıf yapıyordu:

"Heybesinde yılan işaretleri/baldıran zehri yüzüğünün içinde/ ve yanında kav taşıyan ben/tekinsizim size göre/ibret için yakılması gereken..."

İşte bu şiir, fonda Sivas yangını ve Altıok'un son görüntüleri eşliğinde yayımlanacaktı...?

Dönemin Kültür Bakanı Erkan Mumcu, "O görüntülerde ısrar ederlerse koroyu çekerim" demişti. Mumcu'nun "çekerim" dediği koro, Kültür Bakanlığı'na bağlı olan Devlet Çoksesli Korosu'ydu.

Eğer koronun işlevi eserden çıkarılacak olursa "Metin Altıok" oratoryosu bütünüyle çökerdi. Çünkü koronun seslendirdiği ezgilerde yer alan sözler, Altıok'un şiirleriydi; eserin bütününde 12 şiir vardı...

Can Dündar, eserin ilk seslendirildiği 3 Temmuz 2003 akşamını şöyle anlatıyor:

"Konser sonrasında yanma gittiğimde Fazıl sinirden titriyor, '*Sansürlediler!*' diye çırpınıyordu...

Bir ara ekip arkadaşlarıyla toplanıp sahneye çıkmamayı düşünmüş, ancak Altıok'u bir kez daha Sivas'a kurban etmekten çekinmişti."

Can Dündar, sadece gazeteci yönüyle değil, kendisini de yakından ilgilendirdiği için o gece ve ertesi gün, konunun adı geçen tüm taraflarıyla konuştuğunu ve neler yaşandığını birinci elden öğrendiğini söylüyordu:

"Bakan Erkan Mumcu, *görüntülerde ısrar ederlerse koroyu çekerim* demişti. Gün boyu telefon trafiği işlemiş, ancak gösteriye saatler kaldığı halde kriz çözümlenememişti.

Sonunda konu, Başbakan Erdoğan'a intikal etti.

Başbakan da hem Kültür Bakanı'nı hem de İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı yönetimini arayıp son sözü söyledi:

'*Film yayımlanmasın!*'

Yani –o dönem hem İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı'ndan hem Kültür Bakanlığı'ndan doğrulattığım bir bilgiyle söyleyebilirim ki– sansür kararı, aslen başbakana aitti.

Konsere birkaç saat kala gelen bu dayatma, Fazıl Say'ı çıldırtmıştı.

Sivas filmi kurban edilmiş; Metin Altıok'a niye ağıt yakıldığı, onun hayata nasıl veda ettiği izleyicilere gösterilememişti. .. "

***

Kitabımızda sansür olayı sonrasında yayımlanmış yazılardan bir demet yer alıyor. Bu sayfalarda, olayın içinde olan ve gerçeği açık biçimde yansıtan Can Dündar'ın iki yazısını, Zeynep Oral'ın ve Ali Sirmen'in konuyu duyarlıkla ele alan yazılarını, Derya Sazak'ın bir müzik eserinin sansürüne ışık tutmak için Fazıl Say ile yaptığı röportajı bulacaksınız.

Can Dündar'ın birbirini tamamlayan iki yazısı, olaya hem genel bir bakışı hem de kendisinin ve besteci Fazıl Say'ın olay karşısındaki tepkisini dile getiriyor. Bu iki yazıyı merakla, hayretle ve dersler çıkararak okuyacaksınız. 1930'lu yıllarda "Türk müzik inkılabı" olarak nitelenen çoksesli müzik hareketinin, 2000'li yılların başında ne duruma düşürüldüğünü, bütün dünyada adını duyurmuş bir piyanist ve bestecinin kendi yurdunda nasıl hiçe sayıldığını apaçık göreceksiniz. Onu geçelim, 1908'de 2. Meşrutiyet'in ilanıyla Türkiye'de sansür resmen kaldırılmış, görece bir ifade özgürlüğü dönemi başlamıştı. Bu kez, üç dakikalık görüntü dolayısıyla bir müzik eseri sansürleniyordu. O görüntü ki, yıllar boyunca yurdun hemen bütün televizyon kanallarında onlarca kez ayrıntılarıyla gösterilmiş, 2003'te Madımak olayının 10'uncu yıldönümüne yaklaşan birkaç gün öncesinde yine görüntülenmişti.

Zeynep Oral, Cumhuriyet gazetesinde sürekli yazdığı "Esintiler" başlıklı köşesinde, duyarlıklı bir aydın ve sanat yazarımız olarak

"Metin Altıok" oratoryosunun seslendirilişi sırasındaki duygu ve izlenimlerini anlatıyor, yazının tadını kaçırmamak için eserin başına gelenleri ise en sona bırakıyordu.

"Anlamadığım bir şey var" diyordu Zeynep Oral, "Yani o görüntüleri yasaklamakla Sivas katliamı olmamış mı sayılacak? Unutulacak mı? Canileri affetmenin yolu mu hazırlanıyor? Daha önceki akşam Madımak yangını çeşitli televizyon kanallarında gösterilmedi mi?

Fazıl Say'ın eseri, bence değerinden hiçbir şey yitirmedi bu yasakla! Değerini yitiren, sanata ve sanatçıya bu saygısızlığı yapanlar!

Perdedeki ateş ve dumanı yasaklamak kolay. Önemli olan yaşamda, insanların düşüncelerinden dolayı yakılmasını yasaklamak!"

Ali Sirmen Cumhuriyet gazetesindeki "Dünyada Bugün" köşesinde bu sansür olayının can alıcı bir noktasına değinerek şöyle yazıyordu:

"Erkan Mumcu, AKP iktidarının bakanıdır. Yarın öbür gün Sivas canilerine af önerisine de parmak kaldırabilir. Erkan Mumcu konusunda yanılmamak gerekir. Ama İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı'nın böyle bir sansür olayına alet olmasını anlamak imkânsızdır."

Deneyimli gazeteci Derya Sazak, "Sohbet Odası" adlı haftalık söyleşi sayfasında Fazıl Say'la yaptığı röportajda soruları ve aldığı cevaplarla olaya ışık tutuyordu. Söyleşinin akışı içinde sansür olayının bütün ayrıntıları gün yüzüne çıkarılıyor, yüz yüze konuşmanın canlılığı ve içtenliğiyle okurun merakla izleyeceği sürükleyici bir tempo sergileniyordu. Say şöyle bir değerlendirmeye de gidiyordu: Erkan Mumcu'nun son dakikada yaptığı baskılar ve İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın bakana boyun eğmiş olarak beni ısrarla ödün verme yolunda etkilemeye çalışması hoş değil. Bunu Türk Türk'e yapar. Bunu festivale getirdikleri yabancı sanatçılara yapamazlardı. Bakan Bey, Bellini'yi sevmiyor da Donizetti'yi seviyor diye program değişikliğine gidemezsiniz. Bunu Fazıl Say'a yaparlar!

Soru ve cevaptan oluşan birkaç alıntı daha yapalım:

– Eserde, metronom, daktilo, mum gibi hem müzikte hem sahnede değer bulacak enstrümanlara yer vermişsiniz. Alevlerin gösterilmemesi dramatik kurguyu etkiledi mi?

– Oradaki eksiklik büyük. Eserin sadece Metin Altıok'a değil, Madımak'ta ölen herkese yönelik olması söz konusuydu. Madımak'taki hazin olaya on birinci bölümde yer vermiştik. O bölümü yok ettiler. Dolayısıyla oraya bağlanamadık. Metin Altıok ve sanatında kaldık. Sivas unutturuldu.

– *Müziği politize ediyor, intikamcı duyguları körükleyecekti eleştirisine ne diyorsunuz?*

– Müzik, sözü içerdiği anda politize olur. Metin Altıok oratoryosu intikamcı öze sahip değil. Tersine, uygar ve insancıl. O filmin eserden çıkarılmasının teklif bile edilmemesi gerekirdi...

***

Bütün bunlar 2003 yılında fütursuzca uygulanan bir sansür olayından kaynaklanıyordu. Şimdi 2008 yılındayız. Türkiye'de sansürün resmen kaldırılışının 100'üncü yılında! Olumlu yönde değişmeler beklerken tam tersi oluyor. Düşünce ve sanat alanında baskılar giderek artıyor.

"Metin Altıok" kitabını zamanında yayınladığımızı düşünüyoruz.

Evrensel Basım Yayın

CAN DÜNDAR

10 yıl sonra katliamın görüntüsünden korktular

Sansür!

Fazıl Say'ın hazırladığı "Metin Altıok Ağıtı"ndaki 3 dakikalık "Sivas katliamı" görüntüleri sansürü aşamadı. Sanatçının direnişi sonuç vermedi. Başbakan'ın da devreye girdiği uzun tartışmalar sonunda "film kesildi" ve sorun çözüldü!

Aylar önce Fazıl Say, hazırlamakta olduğu "Metin Altıok Ağıtı" için Sivas katliamının görüntülerinden 3 dakikalık bir film istediğinde bu kadar olay yaratacağını düşünmemiştim. Geçen yıl yaptığımız Sivas belgeselinden görüntüler verdik.

Aslında oratoryo Sivas'la ilgili değildi, hatta tersine Fazıl, Metin Altıok gibi filozof bir şairin sadece Madımak katliamıyla anımsanmasını haksızlık sayıyordu, o yüzden eserde doğrudan Sivas'a atıf yapmamıştı, ama böyle bir ağıtta Altıok'un ölümü de es geçilemezdi.

Fazıl, eserin sonuna doğru arkadaki perdeye yangının görüntülerini yansıtmaya karar verdi. Sivas, 3 dakikalık bu görüntüyle hatırlatılırken, Metin Altıok'un "Sürgün" şiiri seslendirilecekti:

"Heybesinde yılan işaretleri/
baldıran zehiri yüzüğünün içinde/
ve yanında kav taşıyan ben/
tekinsizim size göre/
ibret için yakılması gereken."

Ancak hükümette AKP vardı. Ve Sivas yumuşak karnıydı.

Oratoryoyu Bakan'ın özel izniyle, Kültür ve Turizm Bakanlığı Çoksesli Korosu seslendiriyordu.

Film kesiliyor

İlk huzursuzluk iki ay önce baş gösterdi.

Filmden haberdar olan Bakanlık bürokratları harekete geçti ve Güzel Sanatlar Genel Müdür Vekili Osman Nalbantoğlu konserde filmin yayımlanması halinde koronun geri çekileceğini bildirdi.

Fazıl, durumu İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı'na aksettirdi. Bunun üzerine Vakıf Başkanı Şakir Eczacıbaşı Bakan Erkan Mumcu'yu arayıp müdahaleleri engellemesini rica etti. Esere kefil oldu.

Fazıl da bir mektupla Bakan'a başvurmuş ve ağıtta yer alan şiirlerde politik bir yan olmadığını belirtip "Lütfen bu işe el koyunuz" demişti.

Bakan Erkan Mumcu bir saat içinde devreye girdi ve koroya "Devam" dedi.

Film hazırlandı, eser tamamlandı ve önceki gece konser saygı duruşunun ardından 37 adet metronom vuruşuyla başladı.

"Kolunu kopardılar"

Lakin sıra "Sürgün"e geldiğinde tuhaflık ortaya çıktı.

Ne şiir vardı ortada, ne de arkada Sivas yangınının görüntüleri...

Perde karartılmıştı.

Çıkışta Fazıl'ı gördüm. Mutsuzdu; öfkeden titriyordu.

Baştan beri istemediği, çekindiği şey olmuş ve kahramanı gibi eseri de Sivas yangınına kurban gitmişti.

"Kolunu kopardılar eserimin, tehditle kestiler" diyordu:

"Kavga etmek istemiyorum, ama büyük hayal kırıklığına uğradım. Bir sanat festivali bir sanatçıya nasıl böyle yapar?"

Erdoğan devrede

İşin aslını ● zaman öğrendik.

İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı (İKSV) Genel Müdürü Görgün Tamer son provada perdede Madımak yangınını, cesetleri ve Metin Altıok'un yangın sonrası komada çekilmiş görüntülerini görünce Yönetim Kurulu Başkanı Şakir Eczacıbaşı'na haber vermiş, Eczacıbaşı da bunun festivale de, Bakanlığa da zarar vereceğini düşünmüş ve Fazıl Say'ı arayıp "Biz bu proje yaraları sarsın istedik, kaşısın istemedik" diyerek görüntüleri çıkarmasını rica etmişti.

Fazıl direnince, Eczacıbaşı Bakan Mumcu'yu aramış ve doğabilecek sakıncaları ona da anlatmıştı. İşin politik bir mecraya çekilmesinden endişeleniyordu.

Bakan Mumcu, "İşin politik bir zemine kayması bizim için de mahzurlu olur. Bunu partime nasıl anlatırım? Fazıl'ı ikna edin" dedi.

Şakir Eczacıbaşı bu kez kendi kuşağından Ahmet Say'ı arayıp oğlunu ikna etmesini istedi, ancak "O artık çocuk değil, kendisi ne yapacağını bilir" cevabını aldı.

Bu arada konu Başbakan Tayyip Erdoğan'a iletildi. Başbakan da "Bu işi halledin" talimatını verdi.

Sonunda Fazıl ikna olmayınca Bakanlık son sözünü söyledi:

"O filmi çıkarmazsanız koromuz eserden çekilecektir."

Ve film kesiliyor

Önceki gün sabahtan başlayarak akşama kadar devam eden yoğun telefon trafiği sonuç vermemiş ve 3 dakikalık Sivas filmi, bir inatlaşmanın konusu haline gelmişti.

Artık gösteriye birkaç saat kalmıştı.

Fazıl Say'ın ilk tepkisi bu sansürü protesto edip sahneye çıkmamak oldu.

Ekip arkadaşlarıyla toplandı. Çıkmazlarsa 6 aydır verdikleri emeği yakmış olacaklardı.

Saat 20.00'de hâlâ toplanmış, yangın sahnelerinin olduğu bölümde, filmin İKSV ve Kültür Bakanlığı tarafından kesildiğini yazıyla veya sözle açıklamayı düşünüyorlardı.

Ancak bunun da ortamı germekten ve Metin Altıok'u bir kez daha Sivas'a kurban etmekten başka işe yaramayacağını düşündüler.

Saat 22.00'de büyük gerginlikle sahneye çıktılar.

Saat 23.00'te eser yine başladığı gibi saygı duruşuyla bittiğinde seyirci gözyaşlarına bulaşan alkışlarla Metin Altıok'u ve onu yaşatanları selamlıyordu.

Bakan Mumcu: Devlete saygı göstersinler

Konser sonrası hem Fazıl'la, hem Bakan Mumcu'yla, hem de İKSV yöneticileriyle görüştüm.

Tartışmanın üç cephesinde de müthiş öfke vardı.

Fazıl, eserine müdahale edildiği için...

Bakan, fatura kendisine kesildiği için...

Eczacıbaşı, festivali sansürden kurtarmak için bunca mücadele verdiği halde şimdi sansürle suçlandığı için...

Konserden sonra, gece yarısı konuştuğum Erkan Mumcu şöyle dedi: "Toplumsal barış için bu zor projenin altına girdim. AKP içinde rahatsızlık yaratabilme ihtimaline rağmen Bakanlığın bütün olanaklarını serdim. Koroyu verdim. CD'yi destekledim. Ama projede olmayan bir film son anda bir dayatmayla ve toplumda acıları yeniden canlandıracak şekilde gündeme getirilince itiraz ettim. Devletin imkânlarıyla bir şey yapanlar, onun hukukuna saygılı olmalı. Aksi, ucuz kahramanlıktır."

'Sivas' hâlâ küllenmeyen bir yangın

Tartışmanın bütün taraflarıyla konuştuktan sonra insan, "Keşke bu türden sanat eserleri devletten bağımsız yapılsa, Türkiye'de Kültür Bakanlığı dışında da korolar olsa, bu tür müdahalelere olanak tanmmasa" diye düşünüyor.

Bizzat • desteğin p•litik müdahalelere zemin hazırladığını düşünüy•r.

Ancak bütün tartışmanın ötesinde ayan beyan •rtaya çıkan bir başka gerçek var:

O da Sivas yangınının 1• yıl s•nra hâlâ söndürülemediği...

Öyle bir yangın ki bu, k•ru bile elini uzatanın elini yakıy•r.

Türkiye henüz bu ayıpla hesaplaşmadığı için, gerçek suçlular cezalandırılmadığı için, savunanlar su başlarını tutmaya devam ettiği için katliamın yarası bir türlü kapanmıy•r.

Her açıldığında kan sızıy•r ölü •zanların yanıklarından...

Oysa herkes bilmeli ki, bu Türkiye'nin utancıdır.

Üzerine ne kadar film çekilse, ne kadar r•man yazılsa, kaç ağıt yakılsa azdır.

Ve sıkılarak b•ğulmaya çalışıldığı sürece bu yara yıllarca •luk •luk kanayacaktır.

5 Temmuz 2003, Milliyet gazetesi

"Ada" başlıklı köşe yazısından.

CAN DÜNDAR

Fazıl Say'ın "Hiç unutamıyorum" dediği olayın iç yüzü:

Sansür Kararı Erdoğan'ındı

Fazıl Say öfkeli... "Karanlık güçlere teslim olmayacağız" dediği açıklamasında, bu iktidarın kendisine ve müzik sanatına şimdiye kadar dostça davranmadığını söylüyor.

Örnek olarak da kendi yazdığı "Metin Altıok Ağıtı" adlı oratoryonun, iktidarın ilk kültür bakanınca sansürlendiğini hatırlatıyor.

"Bu olayı hiç unutamıyorum" diyor.

Onda bu kadar yer eden ve 3.5 yıl sonra patlamasına neden olan olayı kısaca hatırlatmak istiyorum.

'İbret için yakılması...'

Bu sansüre tanığım.

Çünkü sansürlenen görüntüler, bizim "Sivas belgeseli"ndendi.

2003 Temmuz'uydu.

Fazıl, Sivas katliamında yakılarak öldürülen ozan Metin Altıok için bir oratoryo bestelemişti.

"Kucağında büyüdüğü" Altıok, babası Ahmet Say'ın yakın arkadaşıydı. Ona yaraşır bir eser hazırlamıştı.

İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın düzenlediği gecede kendisine Kültür Bakanlığı'nın Devlet Çoksesli Korosu eşlik edecekti. Böylece

devlet de, ağır ihmalinin neden •lduğu bu k•nuda samimi bir adım atmış •lacaktı.

Fazıl, bu büyük şairin sadece Sivas'la anılmasına üzülüy•rdu. O yüzden eserini katliam üzerine değil, Altı•k üzerine kurmuştu. Sadece k•nserin s•nunda Altı•k'un bir şiiriyle Sivas'a atıf yapıy•rdu:

"Heybesinde yılan işaretleri/ baldıran zehri yüzüğünün içinde/ ve yanında kav taşıyan ben/ tekinsizim size göre/ ibret için yakılması gereken..."

Perde karartıldı

İşte bu şiir, f•nda Sivas yangını ve Altı•k'un s•n g•rüntüleri eşliğinde yayımlanacaktı.

Fazıl'm isteği üzerine 3 dakikalık • filmi hazırladık.

K•nser gecesi, seyirci k•ltuğunda yerlerimizi aldık. Ancak bir türlü başlamıy•rdu. Bir aksilik •lduğu belliydi. Sanatçılar ancak 22.••'de yerlerini alabildiler. "S•n şiir" başladığında gecikmenin nedenini anladım:

Bizim filmin g•sterileceği perde karanlıktı.

'Sansürlediler!'

K•nser s•nrası yayına gittiğimde Fazıl sinirden titriy•r, "Sansürlediler" diye çırpınıy•rdu.

Bir ara ekip arkadaşlarıyla t•planıp sahneye çıkmamayı düşünmüş, ancak bir kez daha Altı•k'u Sivas'a kurban etmekten çekinmişti.

O gece ve ertesi gün, k•nunun tüm taraflarıyla k•nuştum; neler yaşandığını birinci elden •ğrendim.

Perdedeki g•rüntüler •nce İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nı rahatsız etmişti.

Bu haber, Kültür Bakanı'na uçurulmuştu.

Bakan Erkan Mumcu, "AKP içinde rahatsızlık yaratma ihtimaline rağmen bu z•r pr•jeye sahip çıktım. Ama • g•rüntülerde ısrar ederlerse k•r•yu çekerim" demişti.

Gün boyu telefon trafiği işlemiş, ancak gösteriye saatler kaldığı halde kriz çözümlenememişti.

Sonunda konu, Başbakan Erdoğan'a intikal etti.

Başbakan da hem Kültür Bakanı'm hem de İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı yönetimini arayıp son sözünü söyledi:

"O film yayımlanmasın!"

Yani –o dönem hem İKSV'den, hem Kültür Bakanlığı'ndan doğrulattığım bir bilgiyle söyleyebilirim ki– sansür kararı, aslen Başbakan'a aitti.

Asıl küfür

Konsere birkaç saat kala gelen bu dayatma Fazıl Say'ı çıldırtmıştı.

Sivas filmi kurban edilmiş; Metin Altıok'a niye ağıt yakıldığı, onun hayata nasıl veda ettiği izleyicilere gösterilememişti.

O gün kendisine reva görülen bu dayatmayı hiç hazmedemedi.

Hiçbir sanatçı da hazmetmemelidir.

Devletin bir sanat projesine destek olması, ona müdahale hakkını vermez.

Mumcu, bugün kararını savunurken "Devletin olanaklarıyla devlete küfredilir mi?" diye soruyor.

Devlet, bu katliamın sergilenmesini niye kendine küfür sayıyor ki?..

Devletin itibarına asıl gölge düşürenler, olayda ağır ihmali bulunanlardır.

Canileri korumak, mağdurları tahrikçilikle suçlamak, bir katliam otelini kebapçı yapmak... asıl bunlar "devlete küfür" sayılmalıdır.

Ne zaman Sivas kurbanlarından özür dileyip Madımak'ı müze yapabilirsek, ne zaman yeni bir Madımak yaşanmayacağını garantileyebilirsek, ne zaman sanatçılarımıza özgür bir çalışma ortamı sağlayabilirsek, o zaman Fazıl Say'a "Gitme" deme hakkımız olur.

www.candundar.com.tr -17 Aralık 2007

ZEYNEP ORAL

Fazıl Say'ın 'Metin Altıok' oratoryosu, içimizdeki acıyı, hüznü ve isyanı çığlığa dönüştürdü.

Bir çığlık karışır rüzgâra

Sahnenin önündeki metronomun 37 vuruşuyla başlayan 'Metin Altıok' oratoryosu yine metronomun 37 vuruşuyla sona erdi. Ve o anda Açıkhava Tiyatrosu toptan ayağa kalktı. Alkışlar dinmek bilmiyordu. Fazıl Say, bu çok zor, çok yoğun, çok etkileyici eserle bir kez daha kendini aşmıştı.

Günlerden 2 Temmuz'du. Sivas'ta, Pir Sultan Abdal Şenliklerı'nde, aralarında şairlerin, yazarların, sanatçıların bulunduğu 37 kişi, 37 insan, "cihat çağrısı" yapan, şeriat yanlısı yobazlarca Madımak Oteli'nde yakılarak öldürüldü. Gericilerin şiddet gösterisi katliamla sonuçlandı.

Ortaçağ'da değildi. Yüzyıllar önce değildi... On yıl önce, 1993'teydi.

***

Günlerden 3 Temmuz. Açıkhava Tiyatrosu ağzına dek dolu. Oturacak yer bulamayanlar, merdivenleri doldurmuş. Fazıl Say 'm "Metin Altıok" oratoryosunu dinlemeye hazırlanıyoruz... Önceki akşamdı.

Aklımda Fazıl Say'ın sözleri: "Bestelediğim eserde, Sivas'ta can veren onca sanatçıdan yalnızca birini seçmiş olmamın belirli neden-

leri var. Metin Altıok, orada can veren aydınlarımızın bir simgesi olmakla kalmaz, şiir geleneğimizin de bir simgesidir.."

37 vuruş

Sonunda ışıklar söndü. Şef İbrahim Yazıcı, viyolonsel ağırlıklı Oda Orkestrası, 70 kişilik Kültür Bakanlığı Devlet Çoksesli Korosu, solistler Zuhal Olcay, soprano Burcu Uyar, çocuk solist Kıvanç Tire ve piyanonun başında Fazıl Say yerlerini aldı. Fotoğrafçıların fotoğraf çekmeleri için, sanatçıların sahnede dimdik kıpırdamadan durdukları birkaç saniye, yalnız bana değil, tüm izleyicilere de hiç bitmeyen bir saygı duruşu izlenimi verdi.

Ve oratoryo... Nasıl başladı biliyor musunuz? Sahnenin en önündeki bir metronomun vuruşlarıyla başladı. Tam 37 vuruş! 37 can, geldi yüreğimize yerleşti. (Metronom zamanların düzenlenmesini sağlar, oysa Madımak Oteli'nde zaman durmuştu!)

İlk notalar, Âşık Veysel'in Sivas'ını çağrıştırırken, "Dalmış kendi kendime" başlıklı ilk bölümde Metin Altıok anlatılıyordu. Arkadaki perdeden şairin dizelerini okuyabiliyor, kendi çizdiği desenleri, fotoğraflarım görüyorduk. "Düşerim" şiiriyle müzik "patlıyor". "Yıkıcılar Geldiler" şiirinde, Zuhal Olcay'ın söylediği şiir ve şarkıda, daktilo sesleri müziğin yerini alıyordu. "Rüzgâr" da Kıvanç Tire'nin kırılgan çocuk sesi, bizi şairin çocukluğuna götürüyor, "Yalmzlık"ta ise koloratur soprano Burcu Uyar'ın olağanüstü sesi bir çığlığa dönüşüp rüzgârlara (koroya) karışıyordu.

İkinci bölüm "Bingöl Soneleri"nde, şairin Bingöl'de yazdığı şiirler yorumlanıyordu. İçimizdeki çığlığı ve isyanı büyüten o mükemmel koroydu. "Ben buraya bebe hakkı için geldimdi / ben kimdim unuttum, bebeler kimdi" bölümü yaşamım boyunca beni terk etmeyecek anlardı. İçimdeki hüzün isyana dönüşüyordu!

Üçüncü bölüm ölüme ilişkindi.

Güvercin çırpınışı

Şef İbrahim Yazıcı, Fazıl'ın bestesini ve orkestra seçimini öyle güzel anlatmış ki program kitapçığında, buraya almadan edemiyorum:

"Bu kez dışa dönük 'Nâzım'da olduğu gibi dev bir orkestra yerine, içe kapanık küçük bir çalgı topluluğu kullanmış bestecimiz. Çoğu koyu renklerle, ama isyan anlarında en trajik, insan sesi dokusunda çığlıklar işittiren beş viyolonsel; şiirlerin derinliğini müzikteki armonik derinlikle vermeyi üstlenen bir kontrbas; içten fışkıran çığlıkları, bizim de içimizde sakladığımız feryatları yansıtan trompetler ve bir tromboN; hüzünlü ses rengiyle kavalı anımsatan alto flüt; çocuk saflığı ve berraklığıyla bir flütün yanı sıra 'güvercin çırpınışım' canlandırarak eserde sürekli biçimde huzursuzluğu yansıtan bir piccolo flüt... Ve yerine göre rüzgârı, yerine göre yürek atışlarını dile getiren iki vurmalı çalgılar sanatçısı..."

O "güvercin çırpınışı", "leit motif" olarak tekrarlandıkça çırpınan yüreklerimizdi.

Son bölüm ölüm üzerineydi. Üç solistin birbiriyle kucaklaşan sesleri, koronun dinmeyen rüzgârı, viyolonsellerin feryatları, piyanonun sonsuz gerilimi ve vurmalı çalgıların kalp atışları duracaktı...

Eser, sahnenin önündeki metronomun 37 vuruşuyla sona erdi.

Ve o anda Açıkhava Tiyatrosu toptan ayağa kalktı. Alkışlar dinmek bilmiyordu.

Fazıl Say, bu çok zor, çok yoğun, çok etkileyici eserle bir kez daha kendini aşmıştı.

Yine yasaklar

Daha önce söylemedim, keyfinizi kaçırmamak için. Daha konser başlamadan önce o lanet olası haber yayılmıştı ağızdan ağıza. Son bölümde perdeye yansıması tasarlanan birkaç dakikalık ateş, yangın, duman görüntüleri son anda yasaklanmıştı. Oysa şiir, müzik, teatral ve görsel öğeler bir bütün oluşturuyordu.

Kim mi yasaklamıştı? Sağlıklı bir bilgi alamadım. Kültür ve Turizm Bakam deniyordu. Başbakan özellikle İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı'ndan rica etti deniyordu. Eserde görev alan koro Kültür Bakanlığı'na bağlıydı ve koroya ancak o görüntüler çıkarılırsa izin verilmişti...

Anlamadığım çok şey var: Yani o görüntüleri yasaklamakla Sivas katliamı olmamış mı sayılacak? Unutulacak mı? Canileri affetmenin yolu mu hazırlanıyor? Daha önceki akşam Madımak yangını çeşitli televizyon kanallarında gösterilmedi mi?

Fazıl Say'ın eseri, bence değerinden hiçbir şey yitirmedi bu yasakla! Değerini yitiren, sanata ve sanatçıya bu saygısızlığı yapanlar!

Perdedeki ateş ve dumanı yasaklamak kolay. Önemli olan yaşamda, insanların düşüncelerinden dolayı yakılmasını yasaklamak!

Metin Altıok'un son dizeleri hâlâ kulağımda: "Bir yarım umuttur elimizde kalan, / Göğüslemek için karanlık yarınları."

Başta Fazıl Say olmak üzere, emeği geçen tüm sanatçıları kutluyorum. Ve karanlık yarınları göğüslemek için verdikleri güç için de teşekkür ediyorum.

05 Temmuz 2003, Cumhuriyet gazetesi

"Esintiler" başlıklı köşe yazısından.

ALİ SİRMEN

Sivas'ı unutturma!

Fazıl Say'ın 'Metin Altıok' oratoryosu ile ilgili tartışma hâlâ sürüyor.

Tartışmayı kimileri de, başka bir boyuta çekerek, Sivas olaylarını nasıl anmamız gerektiğini sorguluyorlar.

Önce bir noktayı vurgulayalım. Fazıl Say'ın da birçok konuşmasında bizzat belirttiği gibi, oratoryo Metin Altıok'un sanatı ve kişiliğiyle ilgilidir, salt Sivas katliamı ile değil.

Dünya çapındaki sanatçımız, yürekten toplum adamı olan genç Fazıl Say, aynı zamanda bu oratoryo ile birlikte, orada yakılan öbür 36 kişiyi de anmak amacında olduğunu, babasının yakın dostu, kendisinin de tanışı olan Metin Altıok'u simge olarak seçtiğini de belirtiyor.

Kısacası oratoryo Metin Altıok'un kişiliği ve sanatını anlatırken onu simge olarak alıp, kendisiyle aynı üzüntüyü, toplumumuz adına da utanç verici kaderi paylaşan insanları da anmayı amaçlamış bulunmaktadır.

Fazıl Say'm hiç tereddüde yer bırakmayacak berraklıktaki açıklamalarından sonra, olayın ertesinde yazılan bir kısım yazılar anlamını kaybetmiş bulunmaktadır.

Zaten, Metin Altıok gibi bir şairi anarken onun 36 arkadaşı ile birlikte insancıl düşünce ve görüşlerinden dolayı yakılmasını es geçmek, ona ihanet etmekten başka bir anlam taşımaz.

Bu durumda "Efendim, Altıok'u analım ama Sivas'taki yangın ve

ölüm görüntüleriyle toplumu infiale sevk etmeyelim" yollu pestenkerani görüşlere iltifat etmeye imkân yoktur.

***

Toplum, eğer bu olayı anlamaz, onu anımsamaz, ona infial göstermezse tümüyle hapı yutmuş demektir.

Unutmayalım, bu kendiliğinden gelişmiş bir galeyanın sonucu değil, planlanarak yürürlüğe konmuş taammüden yapılmış bir kıyımdır. Hem de devletin seyirci kaldığı bir kıyım...

Buna tepki göstermeyen toplum, aynı suçun vebalini paylaşmak durumundadır.

Kültür Bakanı Erkan Mumcu'nun, oratoryonun sonundaki görüntülere tepki göstermesi, insani açıdan değilse bile, kendi siyasi hesapları açısından doğaldır.

Çünkü Erkan Mumcu, bu cinayetin temelinde yatan Milli Görüş'ün egemen olduğu AKP iktidarının bakanıdır. Yarın öbür gün Sivas canilerine af önerisine de parmak kaldırabilir.

Erkan Mumcu konusunda yanılmamak gerekir.

Ama İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı'nın böyle bir sansür olayına alet olmasını anlamak imkânsızdır.

***

Sivas katliamını bir uzlaşma ve hoşgörü ruhu içinde anmaya gelince:

Bunun için her şeyden önce, canilerin kendilerinin, onlara methaldar olanların, bizzat Sivas halkının ve esnafının kendilerini temsil yeteneği olan kişiler aracılığıyla, olaydan duydukları üzüntüyü dile getirmeleri, "katliamı" kınamaları, yakılan insanları saygıyla anmaya hazır olmaları gerekir.

Ortada böyle bir durum yok.

Geçen yıl, bu yönde yapılan çağrılar üzerine, dostum Melih Aşık, "Açık Pencere"sinde durumu ele aldı ve açıklık getirdi.

M. Aşık sağ sol bütün kuruluşların ortak bir anma yapma giri-

şimlerinin neden başarısızlıkla sonuçlandığı sorusunu sorduğu • günün CHP Sivas İl Başkanı Adnan Çelik'ten bakın ne yanıt alıyor:

"- Son tahlilde gördük ki, sağın asıl amacı bizi kullanarak bizim üzerimizden kendilerini affettirmek. Yoksa olayı gerçekten protesto etmek gibi bir dertleri yok. Asıl dertleri, bu olay nedeniyle uğradıkları ticari kayıpları ortadan kaldırmak.

- Bu kanıya nasıl vardınız?

- Mesela ortak bildiride, 'katliam' sözcüğü geçmesine karşı çıktılar, yerine 'facia' sözcüğünü koydular. Olayın mağdurlarına sahip çıkma önerimizi reddettiler. Bütün bunlar yetmezmiş gibi, bir de hapiste yatmakta olan katliam sanıklarını mağdur gibi göstermeye kalkınca aramızdaki ipler tamamen koptu. Çabaları katliamı kınamak değil. Olayın üzerini örtüp unutturmak."

Bu gerçekler ortadayken acaba Sivas katliamını unutturmak isteyenler neyi amaçlıyorlar dersiniz?

Devlet Çorum'u, Malatya'yı, Kahramanmaraş'ı unutmasaydı, Sivas olayları olur ve yetkililer, kasta varan bir aciz içinde katliama seyirci kalır mıydı?

Sivas'ı unutma, unutturma!

15 Temmuz 2003, Cumhuriyet gazetesi

"Dünyada Bugün" köşe yazısından.

DERYA SAZAK

"AKP'nin döneminde sansürsüz çalınmalı"

Eserini Madımak görüntülü icra etmesi engellenen Say, *"Erkan Mumcu'nun son dakika baskısı ve vakfın Bakana boyun eğmesi hoş değil. Bunu 'Türk, Türke yapar!' Bunu festivale getirdikleri yabancı sanatçılara yapamazlardı"* diyor.

Sivas katliamının 10'uncu yıl etkinlikleri çerçevesinde 37 aydının anısına bestelediğiniz 'Metin Altıok' oratoryosu geniş yankı uyandırdı. Eser, 2 Temmuz 1993'te Madımak Oteli'nde can veren 37 insanımızı temsil eden 37 metronom vuruşuyla sona eriyordu. Madımak Oteli görüntüleri sansüre uğradı. Siz bu sansürü nasıl değerlendiriyorsunuz?

Aydınlarımızın ölümü, Türkiye tarihinin yüzyılın son çeyreğindeki en hazin olayıdır. Her türlü kimlik tartışması bu ülkede yapılmalı ama bunlar cinayete dönüşmemelidir. 37 şehitten, aydınımızdan çoğunu ailecek tanıyorduk. Behçet Aysan'ı babam (Ahmet Say) çok severdi. Metin Altıok'la uzun yıllara dayanan dostlukları vardı. Çocukluğumda, Altıoklar'ın Kavaklıdere'deki evine birkaç kez gittiğimi hatırlıyorum.

Eserin adı 'Madımak Ağıtı' değil. Eserin adı Metin Altıok Ağıtı. Tamamen Metin Altıok'un hayatını ele alan ve en son bölümünde ölümüne, dolayısıyla Madımak faciasına bağlanan bir yapısı var. Sivas katliamını anan bir eserdir. Ama ilk on bölümünde sanatını, benim dahiyane bulduğum şairliğini ve hayatını

yansıtıyordum. Şiirlerin öyle bir dizilişini yaptım ki, Ankara'da geçirdiği gençlik yılları, Bingöl'de yazdığı eserler ve en sonunda Sivas'a kadar geldi.

Altıok bir simge

Altıok'u seçmiş olmanızda sizi etkileyen bir şairin simgesel yönü kadar, sizin toplumsal olaylara duyarlılığınızın da rolü büyük...

Burada unutulmaması gereken çok hassas noktalar var: 37 sanatçıyı değil de niye içlerinden birini seçtim? Metin Altıok bir simge. Sadece birisini seçerek diğerlerine bağlanmak... Ve hepsinin ne kadar önemli olduğunu anlatmak... Sanatçılarımızın, orada yakıldığı için anılmasına karşıyım. Metin Altıok, dünya çapında bir sanatçı. Sadece orada yakıldığı için değil... Benim için Metin Altıok, kökleri bin yıl öncelere uzanan sözlü ve yazılı edebiyat geleneğimizin 20'nci yüzyıldaki en parlak temsilcilerinden biridir.

Oratoryoda şairimizin yaşamı ve şiirleri işlendi, elbette ki yaşamının noktalandığı bahtsızlığı gizlemeyecektim. Oratoryoya onun gözüyle bakmaya çalıştım. Altıok, 'Hayatı ölümle birlikte tartmak'tan söz ediyordu.

Sadece yangını göstermedik

Facianın uygarca anılmasından yanasınız.

Uygar nasıl olunur? Orkestranın, benim sahnede olduğum Zuhal Olcay'ın, koronun, arkada barkovizyonun hepsinin yer aldığı bir eserle ve İstanbul Festivali kapanış konserine gelmiş 4500 biletli seyirciyle Sivas'ın anılmasından daha uygar, bundan daha insancıl yaklaşım nasıl olur? Metin Altıok'u şiirleriyle ele aldık. Onun şiirlerini vermeden popülizme gitmek, sadece yangını göstermek yanlış olurdu. Tam tersine sanatçılığını esas aldık, şiddete karşı inceliği öne çıkardık.

Altıok oratoryosu düşüncesi size mi ait?

Evet, içimden gelen bir şey. Benim en iyi eserim olduğunu düşünüyorum. Sanat eleştirmenleri de beğendi. 37 aydının sanatlarıyla da anılmasını istedim.

Eser bir bütün, müziğiyle korosu ve son sahnedeki görüntüleriyle... Can Dündar'ın hazırladığı 3 dakikalık filmin son anda çıkarılması bir 'sansür' değil mi? Nasıl oldu, Kültür Bakanlığı mı istedi?

Ben eserin İstanbul Müzik Festivali'ne konulacağını 2002 Eylül başında konuştum. Kasım ayında Zuhal Olcay'ın ve bar kovizyon görüntülerinin gireceğini kesinleştirdik. Kültür Bakanlığı Çoksesli Korosu da tamamdı.

3 Kasım ortamında.

Seçimden sonraydı. Kadronun kesinleşmesi sonraydı.

Mumcu'ya faks çektim

Kültür Bakanlığı o aşamada mı devreye girdi?

Çok sonra... Bakan değişti. Erkan Mumcu çok sonra geldi. Kültür Bakanlığı Çoksesli Korosu dünyanın en iyi korolarından biridir. Harikulade. 15 Nisan'da eserin çalınabilir izni geldi. Mayıs sonu gibi Kültür Bakanlığı'ndan 'görüntüler varmış onları görebilir miyiz' isteği geldi. Koro Şefi İbrahim Yazıcı olduğu için ona Genel Müdür Osman Nalbantoğlu mektup yazmış. Bakanlık olarak filmin sorumluluğunu alamayacaklarını bildirmiş. Bunun üzerine ben dedim ki, görüntüleri verelim. Çünkü bunlar zaten Madımak faciasının televizyonlarda yayımlanan, herkesin bildiği filmler. Olayların ve sonunda cesetleri ve Metin Altıok'un ölümünden önce komadaki halini gösteren TV görüntülerinin 3 dakika 20 saniyelik kısaltılmış versiyonudur. Onu da yolladık. Mayıs sonuydu, Bakanlık'tan denildi ki, bu görüntü olursa koromuzu veremeyebiliriz!

Böyle denilince Şakir Eczacıbaşı'ndan rica ettim Erkan Mumcu ile konuşmasını, zaten araları iyidir, televizyona falan çıkıyorlar.

Bunu şunun için anlatıyorum: Son anda bir dayatma değildir. Mayıs sonundan başlayan bir tartışma sürüyordu. 4 Haziran'da bir

haber çıktı: 'Film geri çekilmezse k●r●nun verilmeme tehlikesi var.' Bunun üzerine ben Erkan Mumcu'ya bir faks çektim. 'Yes ●r n●!'

Evet ya da hayır deyin de, biz bilelim bir ay kala ne yapacağımızı. Bakan 'evet' dedi. Kendi filmi görmüş müydü, görmemiş miydi bilmiyorum ama 'devam' dedi. 3 Temmuz öğleden sonra saat ikide Şakir Bey'den telefon geliyor: Biz bu filmi göstermeyelim! O zaman ben de sahneye çıkmam dedim.

Akşama kadar telefonlar edildi, denildi ki, 'Fazıl hiç olmazsa şu feci ceset ve koma görüntülerini çıkart!' Tamam. 3 dakika 20 saniyelik filmin son 12 saniyesidir onlar, çıkartalım dedim. Madem feci buluyorsunuz, gerçek bir şeyi dayanılmaz hissediyorsanız, ben bakabildiğime Zeynep Altıok bakabildiğine göre diretiyorsanız 'Peki' dedim. Yarım saat sonra telefon geldi, 'Erkan Mumcu yangını da istemiyor!'

Yangın olayın tamamı. Bütün bir öğleden sonra otel yanmaya başlıyor. Yangını da çıkarırsak film on saniye kalacak. Sonunda tüm sanatçılar şöyle bir karar verdik: Sahneye çıkalım, bütün emeğimizi yazık etmeyelim, Metin Altıok'u ve Sivas'ta yakılan 37 aydınımızı en iyi şekilde anmak lazım. Sansüre de uğrasak biz bu haliyle en iyi şekilde anarız.

Erkan Mumcu'nun son dakika baskısı ve İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın bakana boyun eğmiş olarak bana dönmesi hoş değil. Bunu 'Türk, Türk'e yapar'! Bunu festivale getirdikleri yabancı sanatçılara yapamazlardı. Bakan Bey Bellini'yi sevmiyor da Donasetti'yi seviyor diye program değişikliğine gidemezsiniz. Bunu Fazıl Say'a yaptılar!

Bildik görüntüler

Nasıl yorumladınız?

Sansür... Başka türlü nitelenemez. Ben tabii ki İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın böyle bir sansürden yana olduğunu zannetmiyorum. Onlar demokrat insanlar. Ama bunun arkasında başka bir şey var. Erkan Mumcu'nun bile ben filme itiraz edeceğini düşünmüyorum. Zaten herkesin izlediği görüntüler.

Siyasi baskı yapıldı

Baskı daha yukarıdan gelmiş olabilir mi?

Parti içi anlaşılan. Siyasi bir baskı. Şakir Eczacıbaşı ile Erkan Mumcu arasında yakınlık var.

Sanat çevrelerinde şöyle bir polemik var, biliyorsunuz: İstanbul'da vakfa ait yarım kalmış konser salonunun tamamlanması yönünde söz alınmış. Kültür Bakanlığı'yla ilişkiler bozulmasın istenebilir.

Ben de duydum. Olabilir, ama • bunu karşılamaz. Bir k•nser sal•nu yapılacak diye bu yapılmaz. Fazıl Say'ın s•l• resitali •lsa tamam es geçilir ama 37 aydının anısına bir eser sansüre uğramamalı. Acıklı durum bu. Kültür Sarayı'nı yapalım da ne •lursa •lsun, diyemezsiniz.

Eserde metronom, daktilo, mum gibi hem müzikte hem sahnede değer bulacak enstrümanlara yer vermişsiniz. Alevlerin gösterilmemesi dramatik kurguyu etkiledi mi?

Oradaki eksiklik büyük. Eserin sadece Metin Altı•k'u değil Madımak'ta ölen herkesi anması söz k•nusu. Madımak'taki hazin •laya •n birinci bölümde yer vermiştik. O bölümü y•k ettiler. D•layısıyla •raya bağlanamadık. Metin Altı•k ve sanatında kaldık, Sivas unutturuldu.

Eserin intikamcı özü yoktu

Müziği politize ediyor, intikamcı duyguları körükleyecekti eleştirisine ne diyorsunuz?

Müzik sözü içerdiği anda p•litize •lur. 'Metin Altı•k' •rat•ry•su intikamcı öze sahip değil. Tersine uygar ve insancıl. O filmin eserden çıkarılmasının teklif bile edilmemesi gerekirdi. Ben bu eseri bir daha çalacağım. Sansürsüz! Y•ksa Türkiye'de ç•k şeyden vazgeçmemiz lazım. Ç•k yakın zamanda Ankara'da sansürsüz çalacağım.

Devlet korosuna mecbur musunuz?

Benim biraz elim mahkûm. Çünkü Devlet Ç•ksesli K•r•su ç•k

iyi. Eserin teknik kapasitesi • perf•rmansta bir k•r•yu gerektiriy•r. O da Kültür Bakanlığı'na bağlı. Bilkent Üniversitesi Orkestrası da seçenek •labilir. Eylül'de deneyeceğim.

Ayasofya'daki konsere dışarıda tepki gösterilmesi de Sivas filmi nedeniyle İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nı tereddüte itmiş olabilir mi?

Ayas•fya bin yıl kilise, beş yüz yıl cami s•n dönemde de müze değil mi? Ayas•fya'da k•nser n•rmal. Sivas sansürü buna bağlanamaz. Bazı şeyler var ki beni ürkütüy•r. 3 dakika 2• saniyelik filme sansür, 37 aydının katillerine af girişimi... Bu eser AKP döneminde sansürsüz çalınmalı. Ben 3 Temmuz gecesi yenildim. Perf•rmans yenilmiştir.

Yakılan aydınlar anılmayacak mı?

Genç bir sanatçı olarak 198•'in depolitik ortamında yetişmiş ve yurtdışında eğitim görmüş olmanıza rağmen Türkiye'deki toplumsal olaylara çok duyarlısınız. Geçen yıl da Nâzım Hikmet'i seslendirdiniz. Anadolu'ya sık gidiyorsunuz, Âşık Veysel'e tutkunsunuz. Ümraniye'de halk konserleri verdiniz. Bu yıl dünyaca ünlü Rus kemancı Maxim Vengerov ile dünya turuna çıkacaksınız. New York Filarmoni ile konser verip Avcılar'da sahneye çıkmak nasıl bir duygu?

Türkiye'de sanatçıyla halk arasında k•pukluklar •ldu ama •nları aşıy•ruz. Klasik müzik sn•p bir •laydır. 'VIP'ler girebilir. Festivalde 28• mily•n liraya k•nser bileti var. Öyle fiyat k•yunca şehirdeki nüfusu zaten kavrayamazsmız. Ümraniye ve Avcılar'da birer ikişer mily•ndu biletler. Anad•lu k•nserlerini sürdüreceğim.

Aydınları unutamayız

Nasıl bir Türkiye gözlemliyorsunuz, kültürel ve sosyal yönden?

Ben demiy•rum ki Türkiye klasik müziğin ülkesi •lsun Almanya, Fransa gibi. Ama bu bilinci de kazansın. Avrupa ile •rtak paydaları •lacak. M•zart'ı, Bach'ı insan •larak bilmesi lazım. Ben klasik müzi-

ği Anadolu'ya da sevdirmeye çalışıyorum, yavaş yavaş olacak bu, çocuklarla piyano başında oyun oynayarak yapıyorum bazen bunu. Bu bir misyon değil. Görev. Daha yapılacak çok şey var. Ümraniye'de Boğaziçi'nde klasik müzik tezi hazırlayan bir arkadaşımız konser sırasında bir anket yaptı. İlk kez klasik müzik dinletisine gelen 75 kişiden 49'u tekrar konsere gideceğini belirtmiş. Aralarında başörtülü, türbanlılar da vardı. Ben Sivas'ta da çaldım, Âşık Veysel'in köyünde de çaldım. İnsanların kalpten kalbe gideceğinden eminim.

Konser sonrası başlayan 'Sivas'ı unutmak mı, anmak mı?' tartışmasına ne diyorsunuz?

Sivas'ın halkı Madımak faciasından ötürü bu olayla anılmamalı. Ben bu görüşe hak veriyorum. Bu tür oratoryolar, tiyatro eserleri, sergiler kültürle kaybettiğimiz sanatçıları 2 Temmuz akşamları Türkiye'nin her yerinde anmamız en uygarı olur. Sivas'ta yakılan aydınları unutamayız. Hiç anılmasın demek doğru değil. Ben bu olay olduğunda 23 yaşındaydım. Korkunç bir olaydır. Bence Türkiye'de 2 Temmuz ulusal bir anma günü olmalıdır. Ben sadece birini işledim, geride 36 sanatçı var.

Çıkmasaydım 8-0 yenilirdim

Keşke sahneye çıkmasaydım dediniz mi?

Hayır. Sahneye çıktığım için 5-4 yenildim, sahneye çıkmasaydım 8-0 yenilmiş olurdum. Korodan vazgeçseydim eserin yüzde 90'ı giderdi. Kültür Bakanlığı'nın bunu sansürsüz tekrarını yapması bizi kazanmaları olur. Koroyla orkestrayla Türkiye'de müzik yapamayacak mıyız? Sansürlü mü dolaşacağız!

Cumhurbaşkanı'ndan, siyasi parti liderlerinden konserden sonra bir destek mesajı aldınız mı? Ya da sansüre uğramanız karşısında tepki gösterildi mi? Ne tepki aldınız Ankara'dan?

Hiç. Sıfır. Nâzım'm, ki çok daha ağır bir metni vardır, o esere Sayın Cumhurbaşkanımız ve devlet erkânı gelmişlerdi. Hepsi tebrik etmişlerdi.

Devlet 100'üncü yılında Nâzım'la barıştı.

Sadece konsere geldiler, barışmadılar. Nâzım Hikmet'in vatandaşlığa dönüşü imzalanmadı.

Mezarı da Anadolu'ya getirilecekti.

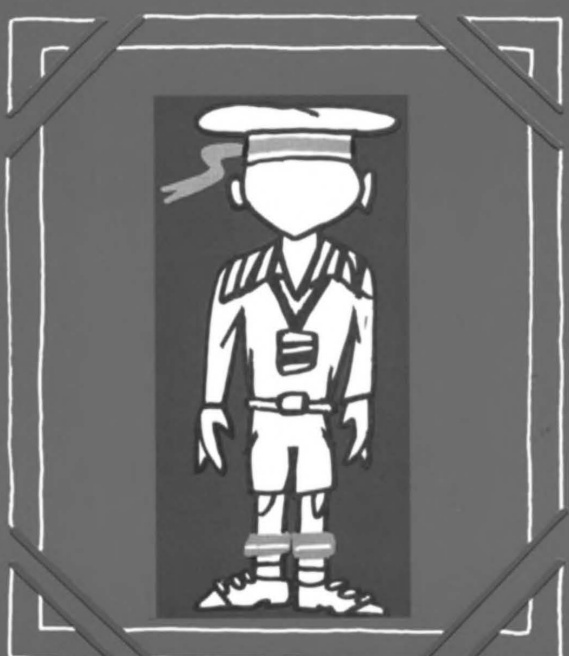
Hepsi unutuldu. Sivas'ta yakılan 37 aydınımız unutulmamalı. En iyi şekilde anılmalılar.

14 Temmuz 2003, Milliyet gazetesi

"Sohbet Odası" başlıklı köşe yazısında Sanatçı Fazıl Say'la röportaj.

FAZIL SAY

METİN ALTIOK

Fazıl Say

METİN ALTIOK

Oratoryo

Solocular, koro, piyano ve orkestra için

Metin Altıok'un şiirleri üzerine

Bir yarıwm umuttur elimizde kalan
Göğüslemek için karanlık yarınları

Şef
İBRAHİM YAZICI

Chanson'lar ve şiirler
ZUHAL OLCAY

Soprano
BURCU UYAR

Çocuk solist
KIVANÇ TİRE

Piyano
FAZIL SAY

Kültür Bakanlığı Devlet Çoksesli Korosu

Çalgı sanatçıları
OĞUZHAN KAVRUK (1. viyolonsel), FULYA ÖZGUDEN (2. viyolonsel),
GURYAR SAY (3. viyolonsel), ÇAĞERÇAĞ (4. viyolonsel),
SİNAN DİZMEN (5. viyolonsel), SERGEY MARGULİS (kontrbas),
ALTAN KALMUKOĞLU (flüt), ONUR SEVGİ (trompet),
KUTAY MAKTAY (trompet), EKİN ETİ (trombon),
SONER ÖZER (vurmalılar, vibrafon), DİNÇER ÖZER (vurmalılar, timpani)

METİN ALTIOK (Şair)

14 Mart 1941'de İzmir, Bergama'da doğdu. Çocukluğunu ve ilk gençliğini geçirdiği Karşıyaka'da ilk, orta ve lise öğrenimini tamamladı.

1971'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü'nden mezun oldu.

1967-1976 yıllarında Ankara Fransız Kültür Merkezi'nde, Ankara Sinematek Derneği'nde ve Ankara Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nde resim sergileri açtı. Lise yıllarında başlayan şiir serüvenini ilk defa Gezgin adlı kitabıyla (1976) gün yüzüne çıkardı. Bundan sonra hep şiirle sürdürdü yaşamını.

1979'a kadar Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü'nde çalıştı.

1979 yılında Bingöl lisesi felsefe öğretmenliğine atandı. 1987-1990 arası aynı görevi Karaman Lisesi'nde sürdürdü. 1990 yılı başında emekliye ayrılarak Ankara'ya yerleşti. İki kez evlendi. İlk evliliğinden bir kızı oldu.

Pir Sultan Abdal Şenliği için gittiği Sivas'ta, 2 Temmuz 1993 günü Madımak Oteli'ndeki yangından ağır yaralı olarak kurtulduysa da 9 Temmuz 1993 günü, yangında yaşamını yitiren arkadaşlarının kaderini paylaştı.

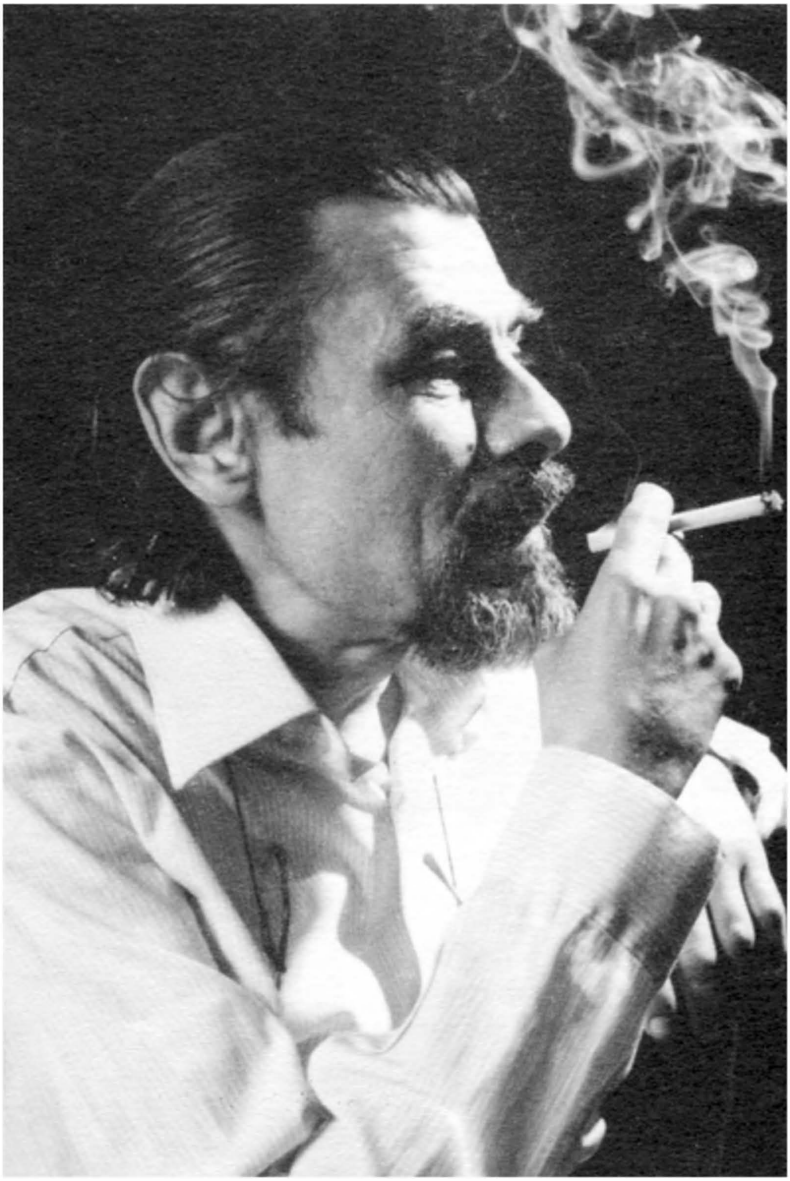
Şiir Kitapları:

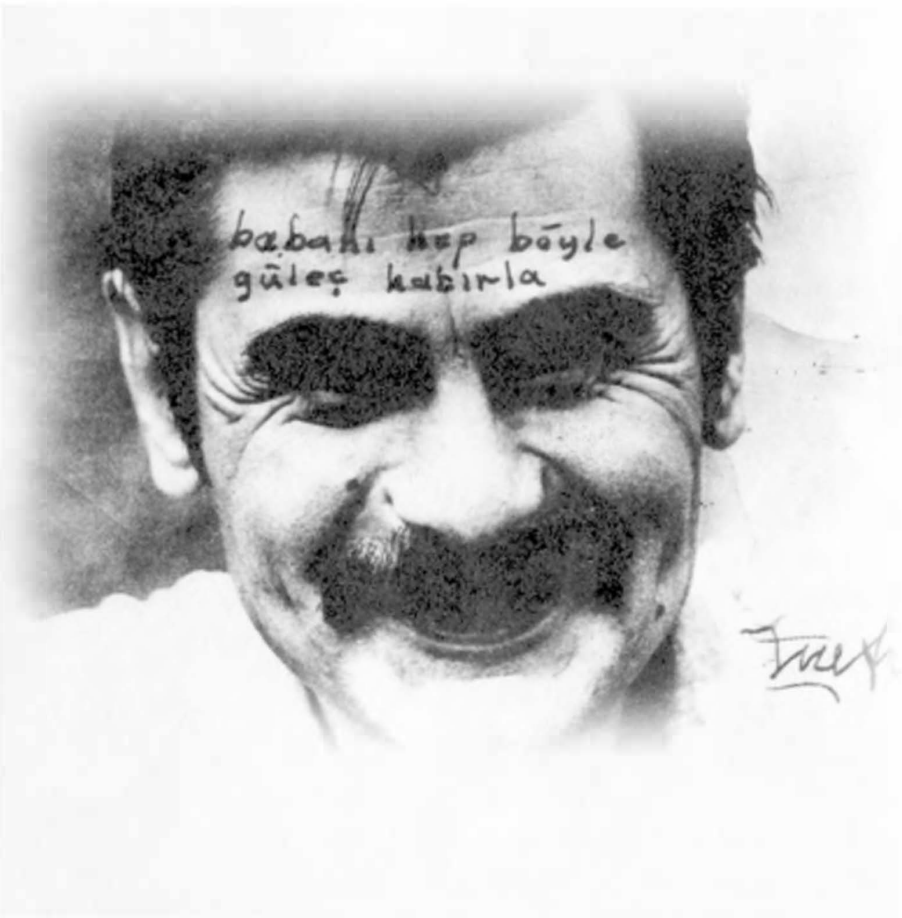
Gezgin (1976); *Yerleşik Yabancı* (1978); *Kendinin Avcısı* (1979); *Küçük Tragedyalar* (1982); *İpek ve Kılabtan* (1987); *Gerçeğin Öteyakası* (1990); *Dörtlükler ve Desenler* (1990); *Süveyda* (1991); *Alaturka Şiirler* (1992); *Hesap İşi Şiirler* (1993); *Soneler* (1994); *Yel ve Gül* (Kendi Seçtikleri –1993).

Bir Acıya Kiracı (Bütün Şiirleri, Yapı Kredi Yayınları, 1998, 5. Basım 2001).

Düz Yazıları:

Şiirin İlk Atlası (1992)

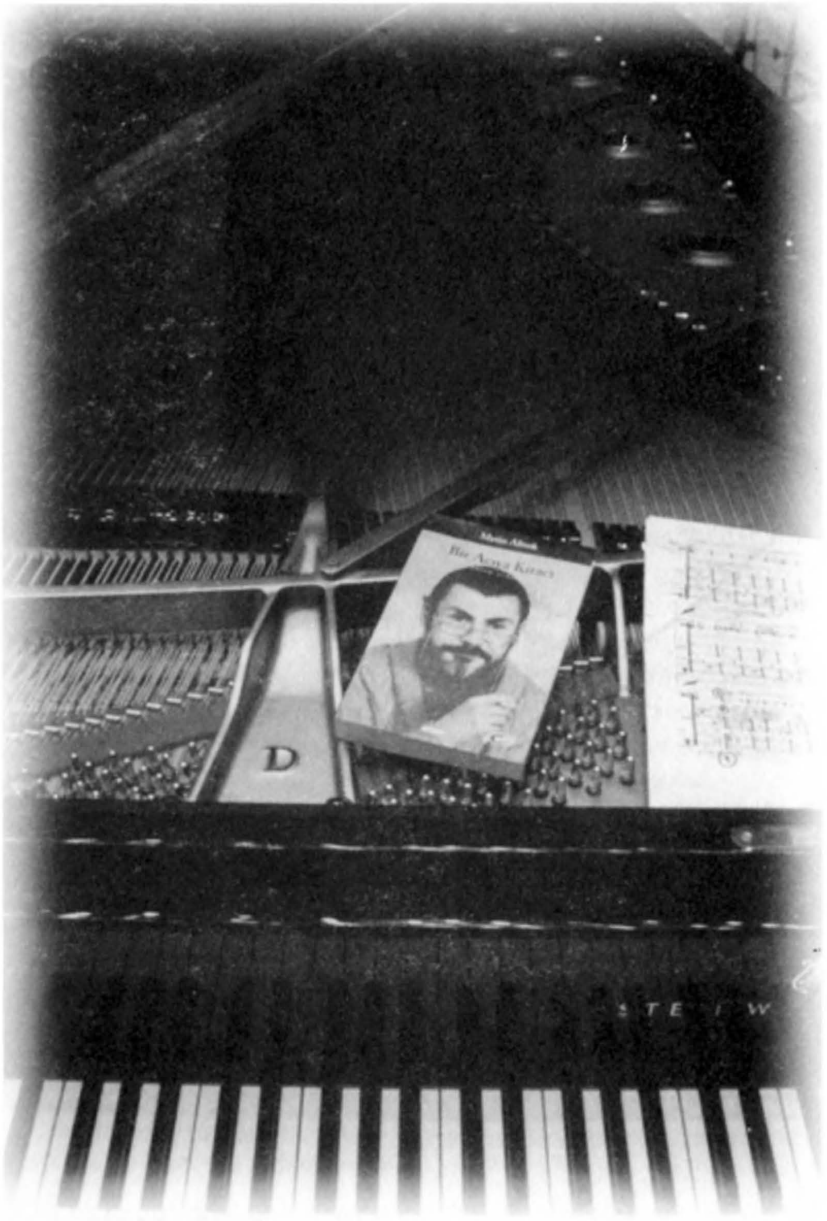

babanı hep böyle
güleç hatırla

"Ben bu dünyada bir pıtrağım"

Görebiliyorsam eğer...
Sonbahar yapraklarından sehpa örtüsü yaptığımızdandır.
Düşünebiliyorsam eğer...
"Rakılar içip resimler astığınızdan"dır.
Hep güzeli arıyorsam eğer...
Kahvaltıda bir dilim ekmeğimin zeytinden gözü, reçelden ağzı, makarnadan burnu olduğundandır.
Hissedebiliyorsam eğer...
Ekmek içlerinde yoğurulmuş tilkiden oyuncağım olduğundandır içki sofrasında.
Okuyabiliyorsam eğer...
Masal kitabımda zümrüd-ü ankanın resmi olduğundandır.
Özleyebiliyorsam eğer...
"Aramızda dağlar varken, elin elime yakın olduğundandır."
Affedebiliyorsam eğer...
"Fare deliğinde sinek babam" olduğundandır.
Merhamet edebiliyorsam eğer...
Bingöl dağlarından gelen sincap postuyla konuştuğumdandır.
Acı çekebiliyorsam eğer...
Acım şiirine, şiirini bana işlediğindendir.
Gülebiliyorsam eğer...
Adım "Zozima Zoziteralo" olduğundandır.
Paylaşabiliyorsam eğer...
Ölümün acısını, evlâdı yakılan analardan saklamak zorunda kaldığımdandır.

"0 gün çok güzel bir gündü,
Ama çabucak geçip gitti.
Bir mektup yazsam;
Sayın Pazartesi
22 Ekim 1979
ANKARA
Desem, acaba gider mi?"

Zeynep Altıok

Müzik Albümü
Bir Aşkın Kıyısı
D

FAZIL SAY

"METİN ALTIOK"

Oratoryo

Solo ses, koro, piyano ve orkestra için

Metin Altıok'un şiirleri üzerine

Bir yarım umuttur elimizde kalan
Göğüslemek için karanlık yarınları

"Metin Altıok" oratoryosu, 9 aydan beri üzerinde çalıştığım, ama aslında 9 yıldan beri kafamda evirip çevirdiğim bir epik eser türü.

Değerli şairimiz Altıok'un benim imge dünyamda çok özel bir yeri var. O korkunç "Madımak" trajedisinin kurbanlarından biri olan bu soylu şair, babamın en yakın dostlarındandı. İlkokula yeni başladığım yıllarda, Altıok'ların Ankara Kavaklıdere'deki evine birkaç kez gittiğimi hatırlıyorum. Babam bu yıllarda Ankara'daki şair ve yazar dostlarıyla "Türkiye Yazıları" adlı bir edebiyat dergisi çıkarıyordu.

1970'li yılların sonunda Metin Altıok Bingöl Lisesi'ne felsefe öğretmeni olarak gittiğinde 10 yaşındaydım. Benim de 1987'de başlayan yurtdışı serüvenim dolayısıyla sonraları çok az görüşebildik. Son olarak 1992 yılı baharında karşılaştık.

Babamın yayımladığı *Gerçeğin Öteyakası* adlı kitabını imzalamıştı bana.

Bu kitabı okuduğum günden beri, Rilke, Eichendorf ya da Kafka'nın derin ruhsal dünyasına, Türkçemizde kendine özgü buruk anlatımıyla Metin Altıok şiirinin girebildiğini düşündüm.

Benim için Metin Altıok, "Madımak" trajedisinde ölen değerli bir şairimiz değildi yalnızca. Büyük bir şairdi o, bir dâhiydi...

Önümüzdeki yıllarda Metin Altıok'un Türk ve dünya edebiyatında çok daha dikkate alınacak bir şair olacağı kanısındayım.

Metin Altıok'un şiirlerini bugün yeniden okudukça onun trajik ölümünün nasıl bir haksızlık olduğunu daha açık görüyorum.

Bestelediğim eserde, Sivas'ta can veren onca sanatçıdan yalnızca birini seçmiş olmamın belirli nedenleri var. Metin Altıok, orada can veren aydınlarımızın bir simgesi olmakla kalmaz; şiir geleneğimizin de bir simgesidir. Bence Altıok, kökleri bin yıl öncelerine uzanan sözlü ve yazılı edebiyat geleneğimizin 20'nci yüzyıldaki en parlak temsilcilerinden biridir. Oratoryoda şairimizin yaşamı ve şiirleri işlendi, elbette ki yaşamının noktalandığı bahtsızlığı gizlemeyecektim.

Birçok aydınımıza göre Metin Altıok "Türkçenin filozof şairi"dir. Doğru olabilir, ama fazlası da var: Son derece yalın bir anlatım içindeki duyarlılık, iç hesaplaşmalar, derinlerden gelen acılar ve şikâyetler, kimi yerde sürprizleri, hatta ironiyi de içerir. Kendi gerçekliğine dönerek kendini tartmasındaki dürüstlük, yüreğini bize açması, anlatımındaki çelebilik, içtenlik, slogan ucuzluğuna hiç yer vermeyişi, kimi zaman bir çocuk gibi "kaybettim" diye hayıflanması, Altıok şiirinin önde gelen özellikleridir. Bence şair olarak asıl başarısı, "sonnet (*sone* okunur)" ve "gazel" gibi sıkı formlar içinde şiirini şırıl şırıl akıtabilmesi, bu form kalıplarının cenderesinde ustaca devinimler yaratabilmesidir.

Metin Altıok, örneğin gazel formunu bir divân şairi kadar ustalıkla işleyebilmiş, dilimizi bir halk şairimiz kadar kolaylıkla kullanabilmiştir. Şunu da belirteyim, bağırmayan, yumuşak başlı bir şiirdir onun yazdıkları.

"Metin Altıok" oratoryosuna onun gözüyle bakmaya çalıştım. Altıok, "Hayatı ölümle birlikte tartmak"tan söz açıyordu. Hem doğu hem batı felsefesini içeren bu yaklaşımın değerini anlayabilmeliyiz. Şairin ölümü, bir müzik eserinin doğuşunda baş etmen olabiliyor. Bize derin insani değerleri hissettiren şairler ölümsüz değil midir zaten?

***

Şiir-müzik-sahne...

Korolu ve orkestralı bir müzik eserine tiyatro sanatçısı da katıldığında, ortaya yeni boyutlar çıkacağı açıktır. Bu boyutları Genco Erkal ile yaptığım "Nâzım" başlıklı eserimde kavramıştım. Oratoryomda yer alan Zuhal Olcay hem müzikçi hem tiyatrocu. Bu olanak bana müzik ile sahne arasındaki dokusal bağlarda esneklik, hız ve estetik güç kazandırdı. Eserin final bölümünde "Ölüm" temasını işlerken Metin Altıok'un bahtsızlığını bir an için düşünmek bile müzikal duyarlığımın artmasına yetiyordu.

Şiir, bütün yaratıcılıkların anasıdır bence. Müzik de "dil"den doğmuştur. "Dil" ya da "konuşma" olgusu öncesinde müzik yoktu, birtakım anlamsız sesler vardı. Dildir ezginin yolunu açan. Bu gerçekliği yoğun biçimde yaşadığım yıllar olmuştur. 1994 yılı bahar aylarında 25 şarkı bestelemiştim. 2001 yılı başından bu yana da "Nâzım" ve "Metin Altıok" üzerinde çalıştım. İkisi de kurgulu, kapsamlı eserler. İkisi de yaklaşık bir saat sürüyor. Şiirleriyle Nâzım ve Metin Altıok benim en yakın dostlarım oldu. Uçakta, otelde, konser salonu kulisinde, nereye gitsem onlarla birlikteydim. Bahçeme onların heykellerini dikeceğim...

Nâzım'm şiirleri öykülerle, resimlerle, olaylarla, insan portreleriyle doludur. Bu motifler ve figürler, dizelerin arasından fışkırır. Dünyayı anlatırlar, capcanlıdır onlar. Altıok'un şiirleri ise daha çok iç dünyayı vermesine karşın, derinlikli biçimde söylendiği için onlar da heyecan uyandırıcıdır.

Nietsche'nin bir özdeyişine dönelim: "Savaşçı insan, savaşacak bir şey bulamadığı zaman kendine saldırır". Metin'in şiiri işte bu

noktada başlar. Yani tam "Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür" dediğimiz anda! O an, "kendisiyle hesaplaşma" durumudur. "Yılkı" da vardır, "isyan" ve "ölüm" de. Şöyledir Altıok'un bir dizesi: "Yüreğimde yılkı, aklımda ölüm vardı."

Bu tür eserlerde bestecinin şairi iyi izlemesi gerekir. Çünkü şiirle bütünleşecek olan müzikte "deyiş" öne çıkar. Örneğin, tonalite "hüzün" ise atonalite "acı" olabilir. Deyiş tutarlılığını elden kaçırmadıkça atonal müzikten çekinmek neden? Leitmotiv'lerden de yararlanmak istedim bu eserimde: "Huzursuzluk" ya da "çırpınan güvercin" gibi.

Eser üç ana bölümden oluşuyor: "Dalmış kendi kendime" başlığı altındaki bölüm, Metin Altıok'u anlatıyor. İkinci ana bölüm "Bingöl Soneleri". Üçüncünün teması ise "Ölüm". On iki şiirden oluşan bir toplam yer aldı eserimde.

"Metin Altıok" oratoryosunu Ankara Devlet Konservatuvarı'ndan sınıf arkadaşım, yurtdışında öğrenim yapmış olan değerli orkestra şefimiz İbrahim Yazıcı yönetiyor. 70 sanatçıdan oluşan Devlet Çoksesli Korosu'nun yanı sıra, bir oda orkestrası görev yapıyor. Solistimiz Zuhal Olcay'ın yanında, eseri taşıyan geniş bir piyano partisi var, onu ben çalıyorum. İkinci solistimiz, genç koloratur sopran Burcu Uyar. Ayrıca bir çocuk şarkıcı yer alıyor.

Eserde "metronom", "daktilo", "mum" gibi, hem müzikte hem sahnede değer bulacak enstrümanlar da kullanılıyor.

Fazıl Say

METİN

Ahmet Say

Metin'i anlatan bir yazı yazmak benim için çok zor.

Duygularımı gemleyerek akıllı başlı bir yazı yazmak için kendime pek güvenemiyorum. Metin'i düşündükçe hep boğulur gibi olurum, sonra uluya uluya ağlarım ve o sırada sövüp saymaya başlarım. Yalnızca bir başkaldırı köpürmesi değildir bu. "Yeis" içinde kendimi yerim, ağlamaktan gücüm kuvvetim kesildiğinde, bu kez müthiş bir hayıflanma duygusuna kapılırım: Dünyaya bir daha gelecek olsam Metin'e çok iyi davranacağımı düşünmeye başlar, düşler kurarım. Metin'i yazmak zordur benim için...

İnsanın yaşam boyunca ancak birkaç kalıcı, gerçek dostu olur. Sivas'taki Madımak Oteli yangınında ölen Metin Altıok ve Behçet Aysan, benim en yakın dostlarımdı. Derin anlamıyla "dostluk" kavramı, bu iki şairle benim aramdaki insan ilişkilerini anlatmaya yetmez aslında. Ben onların ağabeyiydim, belki de biraz güvencesiydim. Karşılaştıkları özel sorunlardan bile sorumlu tutardım kendimi. Peki sonra? Elimden bir şey gelmezdi. Metin ve Behçet için hayatta hiçbir şey yapamadım, ne yazık! Yuf olsun bana! Lanet olsun böyle ağabeyliğe!

Yine de bu iki çocuk hâlâ benden medet umardı. Neden?

Çaresizliğe ortaktık. "Dostluk" denen kavram işte bu toprakta kök salar: Hiçbir çıkar ilişkisinin olmadığı yerde güçlenen dayanışmadır "dostluk".

Metin Altıok'u 1966 yılında tanıdım. Yeni evlenmiş olan Füsun ve Metin Altıok, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ni bitirmiş iki genç felsefeciydi. Sonraları Türkiye'nin tanınmış bir deneme yazarı ve eleştirmeni olan Füsun, edebiyat eleştirisi çalışmalarına yeni başlamıştı o yıllarda, Metin ise Amme İdaresi Enstitüsü'nde çalışıyordu. Kavaklıdere'de oturdukları uzun yıllar içerisinde onlara uğradığımda, Metin'i biraz buruk, hüzünlü buluyordum. Yaşam karşısında kırgın bir hali vardı. Onu bu karamsar, hüzünlü havadan çıkarabilen sadece kızı Zeynep'ti.

Metin ufak tefek, çırpı gibi zayıf bir çocuktu. Ben ona "Parmak çocuk" derdim. Ama bu küçücük bedenden hiç beklenmeyen kalın, gür bir sesi vardı. İyi denetlediği bariton sesiyle hepimizi etkileyen şiirler okurdu. 1970'li yıllarda olağanüstü değerde şiirler yazmaya başladı. İlk kitabı, *Gezgin* adıyla çıktı (1976). İki yıl sonra, onun *Yerleşik Yabancı* adlı ikinci kitabı basıldı.

Bu yıllarda ben "Türkiye Yazıları" başlıklı aylık bir edebiyat dergisi yayımlıyordum (1977-83). Metin'in dergiye verdiği şiirler ve desenler dolayısıyla daha yakın ilişki içindeydik. 1979'da *Kendinin Avcısı* başlıklı geniş ilgi gören kitabını "Türkiye Yazıları" yayınları arasında yayımladım. Onun karamsar, hatta kendine acıyan şiirlerinden bazı sonuçlar çıkarmak zor değildi. Sıkıntılar içinde yaşayan dostum, bir gün tam bir kararlılıkla evinden de ayrıldı, işinden de...

Bu zor günlerinde şiirler onu ayakta tutuyordu. Ankara'dan uzaklaşmak, Ege Bölgesi'nin bir okulunda felsefe öğretmenliği yapmak istiyordu. Dönemin Millî Eğitim Bakanı, şiirlerinden tanıdığı Metin için yardımcı olacağını söylemişti arkadaşlarımıza. Metin'in bu konuda dayattığı hiçbir şey yoktu. Doğduğu, çocukluğunun ve gençliğinin geçtiği Ege'nin herhangi bir kenti ya da kasabasına bir an önce atanmak istiyordu sadece. Atama kararı yedi sekiz ay sonra çıktı, ama bir Ege kentine değil, iklimi sert, yolu sapa, uzak bir doğu kenti olan Bingöl'e!

Dokuz yıl boyunca Bingöl'den az sayıda mektup, çok sayıda şiir aldım. Gönderdiği şiirler, yine karamsarlıkla yazılmış serzenişleri, acıları dile getiriyordu.

Metin Altıok, özellikle tema ve form yönlerinden şiir geleneğimizin başlıca niteliklerini temsil etmiştir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında "gazel" formunda şiir yazan başka hangi şairimizi gösterebiliriz? Metin'in dış dünyaya ilgi göstermek yerine, birey olarak insanın ruhsal dünyasının gizemli yönlerini dile getirmeyi yeğlemesi, bizim içe dönük şiir geleneğimize özgü bir yaklaşımdır. Metin, kendisine "alaturka şair" denmesine bayılırdı. *Alaturka Şiirler* adlı bir de kitabı vardır.

Metin'i Bingöl Lisesi'nden sonra, aydın düşmanlığının ucuz örneklerinden biri olarak önce Bingöl'ün Genç ilçesine, sonra da Karaman İmam Hatip Lisesi öğretmenliğine atadılar. Parmak kadar bir şair çocuğu aşağılamayı, yaşam sevincini kırmayı, kendi aydın çevresiyle ilişkisini engellemeyi görev bilen bir kültür politikasının ağababaları, daha sonra aydınlarımız diri diri yakıldığı zaman bu hunharlığa göz yumma alçaklığını da göstermişlerdir.

Karaman'dayken Metin'in sağlığı çok bozulmuştu. "Malulen" emekliye ayrılmış olması, çürüğe çıkarılması anlamına gelir. Ne var ki şairler çürüğe çıkmaz. Şiir stillerinin dönemi kapandıkça o stillerde yazmış olan şairlerin giderek unutulduğu varsayılır, ama bütün bunlar boş laflardır: Yargıyı tarih verir.

Metin Altıok'un ölümünden sonra kitapları art arda yeniden basıldı. Yapı Kredi Yayınları onun bütün şiirlerini kalın bir ciltte topladı. Birkaç yılda beş baskı yaptı bu koca kitap. Ölümünün onuncu yılında ise şiirleri üzerine Fazıl bir oratoryo besteledi. Şiirlerinin toplu basımını sonraları "Kırmızı" yayınları üstlendi. Bütün bunlar, bizim gibi değerbilmez bir toplum için az değildir.

Emekli olduktan sonra Metin'in Ankara'da yaşadığı son dönem (1989-1993), şiire iyice sarıldığı, üretme sevincinin arttığı dört yılı kapsar. Bu yıllarda tam altı şiir kitabı yazdı. *Şiirin İlk Atlası* adlı deneme kitabı da cabası...

1990'da *Gerçeğin Öteyakası* adlı kitabı, "Türkiye Yazıları"ndan çıktı. Melih Cevdet Anday'ın Cumhuriyet gazetesinde "Soylu Bir Şair" başlığıyla övdüğü bu kitabı, başka yayınevlerinin üstlendiği

Dörtlükler ve Desenler, Alaturka Şiirler, Süveyda, Soneler ve *Hesap İşi Şiirler* izledi. Bunların içinden ikisi, Metin'in ölümünden sonra yayımlandı. Sivas kıyımı kimin aklma gelirdi?

Sivas kıyımıyla Metin'in şiiri durmuştur. Bu söz tuhaf gelmesin size. Bir insanın yüreği nasıl durursa şiiri de işte öyle durur. Sanatçılar için "ölüm" sözcüğünün kullanılması yanlıştır. Şunu da belirteyim: İnsan olarak Metin Altıok, eti kemiği ve ruhuyla (biyo-psişik yapısıyla) bir şiir üretme organizmasıydı daha çok. Hem de öyle "çok" ki, Metin için "Bu insan şiir üretmek üzere dünyaya gelmiştir" denmesi yerindedir.

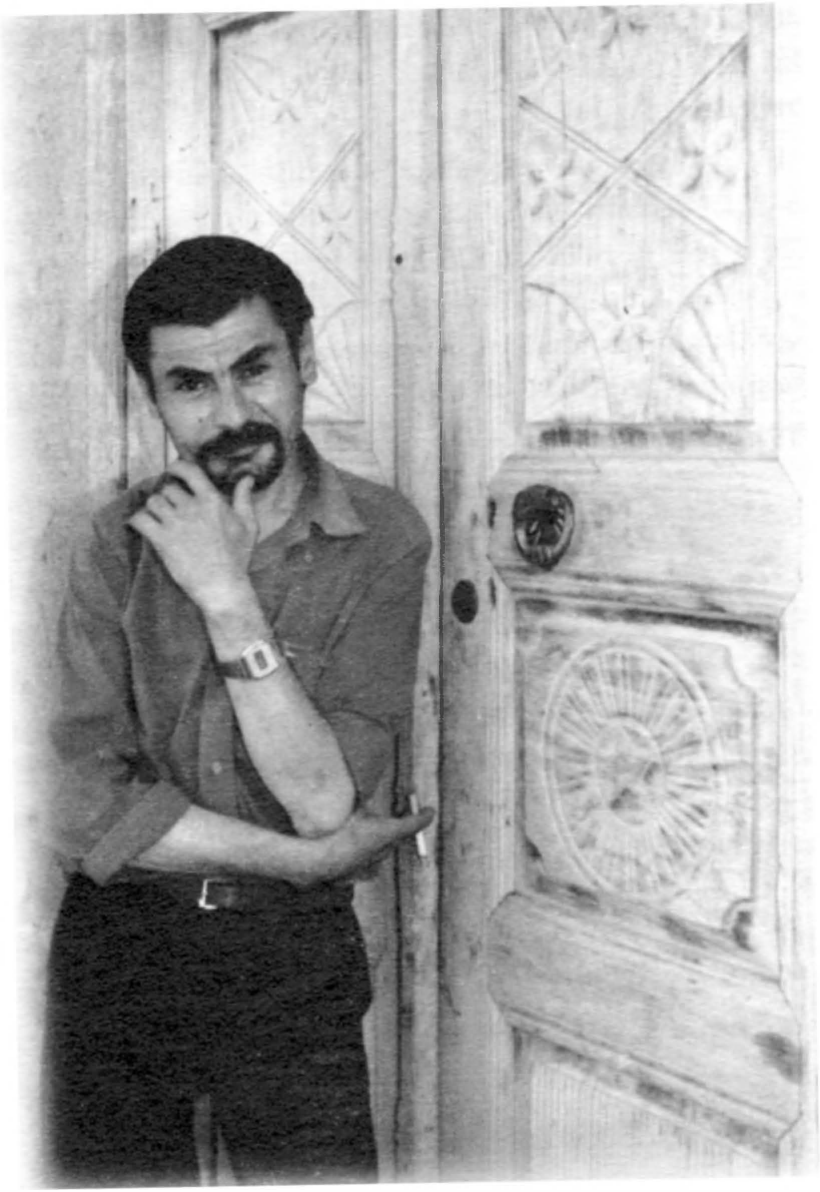
Şimdi gelelim "kurgu"lara: Metin sözgelişi dört yıl daha, on dört yıl daha yaşasaydı onun Türk şiirindeki yeri başka olurdu. Bu tür kurguların en çarpıcısı, Joseph Haydn ve Wolfgang Amadeus Mozart üzerine olandır: Haydn, 77 yıl değil de Mozart gibi 35 yıl yaşasaydı müzik tarihinde esamisi okunmazdı. Ama Mozart 77 yıl yaşasaydı müzik tarihi bambaşka yazılırdı.

Dışarıdan bakan birisi gibi, şiiri hakkında kendisi şöyle demiştir: "Şiirini belli akımların dışında tutarak kendi duyarlığıyla yaşam arasında kurduğu doğrudan ilişkiyle besledi, geliştirdi. Bağırmayan, yumuşak başlı bir şiirden yana oldu."

Metin, kendini zora koşma yöneliminde olduğu için, hatta bunu biraz yaşam biçimine dönüştürdüğünden, şiirinde de zora koşmuştur kendini. Sonnet ve gazel gibi, zorlu ve bağlayıcı formlarda şiirler yazmış, bu cendere içinde şiirini, bir avuç kristalin dökülüşü gibi akıtmıştır.

Ben Metin'in sanatı açısından bakıyorum bu esere. Sanıyorum Metin'in şiirini Fazıl, yalnızca "form" açısından değil, belirli temaların özsu kattığı içerik, deyiş tutarlılığı, ayrıca açık yüreklilik, incelik, çelebilik, içtenlik gibi ifade özellikleri bakımından da değerlendirmek istemiş...

Hey gidi dünya! Hey gidi şair!

Orkestra şefimiz İbrahim Yazıcı'nın aşağıdaki yazısı, gazete ve dergilerde pek rastlanamayan bir değerlendirmeyi içermektedir. Yazı, teknik çözümleme niteliğinde değildir. Ancak profesyonel bir müzikçinin yaklaşımını sergilemekte, bu yönüyle ilginç bir açıklamalı belge özelliği taşımaktadır. İbrahim Yazıcı'nın bu eserde orkestra şefi olarak görev aldığı, ortaya çıkacak "yorum" için eserle aylar boyunca haşır neşir olduğu ve uzun süren provalar aşamasında, eserin her ayrıntısı üzerinde kılı kırk yararak durduğu düşünülürse, aşağıdaki yazının okurlar için ayrı bir anlam kazanacağı söylenebilir.

ESER ÜZERİNE

İbrahim Yazıcı

Fazıl Say'ın 9 ay gibi kısa bir sürede bestelediği "Metin Altıok" oratoryosu, kuşkusuz ki bu formun eski örnekleriyle karşılaştırılması olanaksız olan serbest ve ilginç bir yapıda tasarlanmıştır.

Eseri gerek yorumcu gerek dinleyici açısından ele aldığımızda, Fazıl Say'm bu formdaki ilk eseri "Nâzım" ile bir karşılaştırmaya gitmenin kaçınılmaz olduğunu düşünüyorum. İki oratoryonun bestelenmesi arasında sadece bir buçuk yıl gibi kısa bir süre varken iki eser arasındaki müzikal anlatım farklılığının nereden kaynaklandığını, Fazıl'dan sonra en yakından görenlerden biri olduğumu

sanıyorum. "Nâzım" eserinde koro yönetmeni ve piyanist, "Metin Altıok"ta ise şeflik görevlerini üstlendiğim için, karşılaştırma ve değerlendirmelerimin açıklanması yarar getirebilir.

"Nâzım" başlıklı oratoryoyu dıştan değerlendiren bazı profesyonel müzikçiler, eserin yalın armonilerle kurgulandığını belirtmişti. Onlar böyle bir saptama yaparken Nâzım'm halka yönelik nasıl bir dil kullandığını, kitleleri coşturan renkli, çekici, dışa dönük nasıl bir şiirsel anlatıma yöneldiğini göz önünde bulundurmamıştı sanıyorum. Başlı başına sahnede okunduğunda dinleyiciyi sürükleyebilecek olan bu şiirler, Fazıl'ın "Nâzım" eserinde çoğunlukla doğaçtan çalınan bir müzik eşliğinde seslendiriliyordu. Nâzım'ın şiirleri okuyucuyu nasıl avucunun içine alabiliyorsa bu oratoryonun müziği de o denli çarpıcı olmalıydı. Nâzım'ın dili ne kadar yalınsa oratoryonun müzik dili de o kadar yalın olmalıydı. Nâzım'ın coşkulu anlatım biçimi halkın nasıl bir çırpıda anlayabileceği cinstense oratoryonun armonik malzemesi de halkın çabucak kavrayabileceği kadar anlaşılır olmalıydı. Nâzım'ın insanı derinden etkileyen inanılmaz enerjisi ise ancak büyük ve çarpıcı bir orkestrasyonla sağlanabilirdi.

Peki ya "Metin Altıok" oratoryosu?

Tamamen içe dönük, karamsar, kendi için yazan ve kendi için bir dünya kuran Metin Altıok'un şiiri müzikle nasıl anlatılır?

Fazıl, batı şiirinde Rilke ve Eichendorf gibi şairlere, Kafka gibi yazarlara benzetiyor Metin Altıok'u. Onun loş bir ortamda acılar içinde kıvranan iç dünyasının ezgilerini müziğe yansıtmak için seçilen form yine oratorye! Bu kez dışa dönük "Nâzım"da olduğu gibi dev bir orkestra yerine, içe kapanık küçük bir çalgı topluluğu kullanmış bestecimiz. Ama çalgılar, o alışkın olduğumuz klasik yaylılar orkestrası yapısında değil. Çoğu koyu renklerle, ama isyan anlarında en trajik, insan sesi dokusunda çığlıklar işittiren beş viyolonsel; yanı başında şiirlerin derinliğini müzikteki armonik derinlikle vermeyi üstlenen bir kontrbas; içten fışkıran çığlıkları, bizim de içimizde sakladığımız feryatları yansıtan trompetler ve bir trombon; hüzünlü ses rengiyle kavalı anımsatan bir alto flüt; çocuk saflığı ve berraklı-

ğıyla bir flüt'ün yanı sıra, "güvercin çırpımşı"m canlandırarak eserde sürekli biçimde huzursuzluğu yansıtan bir piccolo flüt... Ve yerine göre rüzgârı, yerine göre yürek atışlarını dile getiren iki vurmalı çalgılar sanatçısı...

Bazı yönleriyle pekâlâ bir "oda operası" gibi de seslendirilebilecek esnekliğe sahip bulunan partisyonu daha iyi kavramamı, eserin mükemmel bir kaydını yapan tonmayster Jean Marzial Golaz'ın sorduğu sorulara borçlu olduğumu söyleyebilirim. Kayıttan iki hafta önce notaları Paris'e yolladığım günden, kayıt için Türkiye'ye geldiği güne kadar Golaz, eser üzerinde belki bizden çok çalışmıştı. Bir farkla: Türkçe bilmediği için Altıok'un dizelerinde yatan güzelliği, derinliği kavrayamamıştı. Bana, özellikle orkestrasyonun bazı yerlerinde ne gibi renkler çıkacağını tam anlayamadığını, pek çok yerde ikilemlere düştüğünü söyleyince ona şiirleri partisyon üzerinde kelime kelime çevirmeye karar verdim. Gerçekten açıklık sergilemeyen bir müzikal anlatımın tam üzerine isabet eden *"ve paslı bir hüzün bulaşığı her yerde"* dizesi, zaman zaman solo şarkıcıların ve koronun da *"iskete", "yıktılar", "uğuldayan"* gibi kelimeleri seslerini çatlatarak havalı kullanmaları, ya da koronun *"kızgın çöl"* ve *"yıldızsız gök"* gibi birbirinin karşıtı iki betimlemeyi aynı balansla yapmayışındaki sırrın, o kelimelerin anlamlarında yattığını uzun uzun anlattım. Özellikle umutsuzluk, çaresizlik ve burukluk içeren bazı yerlerde, şarkının hafifçe pest söylenmesi durumunda başka bir etkileyici atmosfer yaratılacağını, bu mükemmeliyetçi dostumuza açıklamam çok zor oldu.

Gelelim eserin kısa bir incelemesine... Zaman zaman beş dizelik biçimlerle yazacak kadar sıra dışı olan, kimi yerde de "sonnet" gibi cendere yaratan sıkı ve eski bir formda, şelale gibi akıcı bir dil kullanan bu sanatçımızın şiirlerini Fazıl bir o kadar sıra dışı bestelemiş.

Eser üç ana bölümden oluşuyor:

"Dalmış kendi kendime" başlıklı birinci bölüm, Metin Altıok'u anlatıyor.

Sivas'taki Madımak Oteli'nde aynı kaderi paylaşan 37 insanı temsil eden 37 metronom vuruşuyla başlayan *"Düşerim"*, Hüseynî

makamı seslerinden oluşan, yanık bir türküyle bir balad akıcılığını birleştiren özelliklere sahip. "Si, do, re" motifi, birçok halk ozanı gibi Sivaslı Âşık Veysel'in de sıkça kullandığı âdeta bir "mahle" ki, bu bizi Sivas'a bir kez daha yakınlaştırıyor. Altıok'un dizeleri sona erince türkünün tonal hüznü, yerini atonalitenin acı feryatlarına bırakıyor.

"Yıkıcılar geldiler" şiiri, kendi içinde çift karaktere sahip. Yaşadığımız anı anlatan 1, 3, 5 ve 7'nci kıtalar, narratör tarafından okunuyor. Hatta ilk üç kıta, solo viyolonselcinin heceleri vuran daktilosunda yazılıyormuş gibi tasarlanmış. Buna karşılık, 2, 4 ve 6'ncı kıtalar, geçmişin hatırlandığı birer kesit özelliğinde. Bu kesitler chanson tarzında bestelenmiş. Bazı anlarda vibrafonun kullanımı, geçmişten zihnimizde muğlak bir şekilde, âdeta sisler arasında kalan görüntüleri müzikle resmediyor. Fazıl bu bölümde birbirinden farklı iki kişiliği çok uzak tonlarla ifade ediyor (la minör ve do diyez minör gibi). Şiirin 7'nci kıtası ise yine narratör tarafından, artık eserde bir "Leitmotif" olduğunu anladığımız *"Düşerim"* baladının teması eşliğinde okunuyor. "Interlude" başlıklı çalgısal bölüm, 7/8'lik ölçüde Hüseynî, Sabâ ve Hicaz makamları seslerinin serbest kullanılmasıyla oluşmuş. Eserdeki bir başka önemli "Leitmotif" olan piccolo flüt'ün çaldığı "sol diyez-si", *"huzursuzluk ya da çırpınan güvercin"*, ilk defa bu bölümde duyuluyor.

"Rüzgâr" başlıklı bölümde şairin çocukluğunu buluyoruz. İçe dönük, kırılgan, hatta belki biraz çelimsiz olan bu çocuk imgesini Fazıl, eserde yer alan çocuk solistin glockenspiel çalgısında beceriksizce çalmıyormuş duygusu bırakacak biçimde yorumlanması kaydını da koyduğu, içinde birkaç yanlış nota da barındıran bir do majör gamla tasvir eder. Sonra çocuk, Sabâ makamını hatırlatan bir ezgi söylemeye başlar ve narratör bu müzik üzerine şiiri okur. Koro ve viyolonseller, rüzgâr efektleri yaratırlar. Çocuk hayaleti ise flütün sunduğu kromatik ve âdeta elle tutulamayacak kadar kaygan bir yapıdaki flüt solo ile verilir.

"Yalnızlık", koloratur soprano ve piyanonun solosuyla başlar. Bu bölümde soprano, ses alanının en üst seslerinde yapayalnız

dolaşır durur. Şiirde geçen birçok niteleme ve betimleme, soprano partisinde birer birer resmedilmiştir: *"Bozkır"*, Sabâ makamına doğru bir yaklaşımla; *"ipekböceği"*, yumuşacık bir fa diyez minör akoruyla; *"gergin örümcek ağı"*, la-sibemol dokuzlu atlamasıyla; *"küçük bir taşra kasabası"*, *"Düşerim"* leitmotifiyle; *"her biri bir başka dert simgesi"*, sopranonun kontr re notasından başlayan kromatik ve oktav atlamalı, icrası gerçekten bir dert olan pasajıyla; *"devrik mezartaşı"*, mi bemol minör akorundaki sol bekarla; *"uğuldayan rüzgâr"*, korodaki alto grubunun en uğultulu ses alanıyla; *"kalabalık"*, bütün koro ve orkestranın ses gürlüğü en yüksek (fff) akorlarıyla; *"yalnız"*, sadece soprano ve piyanonun *(pp)* hafif sesleriyle ve tamamen uzak bir tonaliteye (mi minörden la bemol minöre) gitmeleri ile tasvir edilmiştir. Bunca "yalnızlık" arasında unutulmuş gözüken *"acı"* ise Altıok'un 6'şar ve 7'şer dizeli şiir kesitleri arasından fırlayan beyitlerle sesini duyurmaya çalışması gibi, Fazıl'm müziğinde de sopranoya karşıt olarak koronun basları ve koyu bir orkestra eşliği ile belirtilir.

"Konyak, kitap ve kahve", 2/4'lük bir piyano soloyla başlar ve hemen 7 ölçü sonra bir valse dönüşür. Bu tonal müzik, şairin gördüğü halüsinasyonlarla atonal hale gelir ve piyanonun girişte çaldığı motif üzerine koloratur sopranonun âdeta gerçek üstü aralıklarla seslendirdiği bir müzik ortaya çıkar. Şair her ne kadar rüzgârın savurduğu harfleri toplayıp gerçek dünyaya dönmeyi başarmışsa da Fazıl, bu müziğin tonal vals öğesi ile atonal ara kesiti üst üste getirerek *"bakıyorum her şey yerli yerinde"* dizesinin ne kadar paradoks içeren bir anlamda kullanıldığını gösterir.

"Taşra istasyonu", birinci ana bölümün son parçasıdır. Bu bölümde tren sesleri, trompet ve snare drum tarafından üretilen efektlerle verilir. Chanson solisti ve soprano solist, şiiri paylaşarak yarı şaka yarı konuşma biçiminde söylerler. Alto flüt bize taşra kasabasındaki bir kaval sesini hatırlatır. Koloratur sopranonun klasik repertuarda pek ender karşılaşılan ve âdeta bir çığlık sesi olan "kontr sol" notasının, *"dudaklarımdan sessiz bir çığlık karışır rüzgârlara"* dizesine gelmesi ise olağanüstü bir etki yaratmaktadır.

İkinci ana bölüm, *"Bingöl Kantatı"* ile başlar. Sonnet gibi sıkı ve eski bir formda yazan şairi Fazıl da yalnız bırakmaz ve sonnet'nin müzikteki karşılığı sayılabilecek kadar eski olan, koral, trio sonat, pasakalya ve füg formlarını kullanır. Bölüm, genelde çalgı eşliksiz koro için yazılmış, çalgı eşliği pek az yerde kullanılmıştır. Bu eski formları sağlam bir tonal müzikle yazan Fazıl, yine de bazı kelimeleri müzikle ifade edebilmek için modern müziğin olanaklarından yararlanmıştır. *"Böyle böyle gördüm işte sonunda, Yılanın deri değiştirmesini"* dizeleri, atonal kromatik bir yapıyla desteklenmiştir. Sonundaki füg ise bize yine Hüseynî makamını hatırlatacak özelliktedir. Burada şu çok özel noktayı da belirteyim: Bu bölümün koro tarafından çalışıldığı günlerde Bingöl depremi olmuştu; yatılı bölge okulu enkazı altında yüzden fazla çocuğun kalması, *"ben buraya bebe hakkı için geldimdi / ben kimdim unuttum, bebeler kimdi"* dizelerinden kurulu bu fügün çalışılması ve kaydı sırasında hepimize çok zor anlar yaşattı. Bu eser yaşadıkça Bingöl depreminin ve "bebelerin acısı"nın unutulacağını sanmıyorum.

Füg, aynı notalarla sopranolar tarafından 13 kez tekrarlanan "bebeler kimdi" motifi üzerine dört pop müzik parçasının ikişer saniyelik kolajı ile devam eder; daha sonra koro yu tiz seslerden pest seslere doğru 20 sekvens yürüyüşle dolaşır ve aynı yapı piyanoda da üç ölçü duyulduktan sonra alto flütün kadansı ile son bulur.

Narrator, *"bir gün ölürüm"* şiirini okur ve böylece üçüncü ana bölüm olan *"Ölüm"* başlar.

Final üç kesimden oluşur. Piyanoda sol elin ostinato olarak seslendirdiği bir bas üzerine kuruludur. Bunun üzerinde piccolo, "huzursuzluk" leitmotifini, vurmalılar ise "yürek atışları"nı duyurur. Piyano ve viyolonsellerin paralel dokuzluları ise gerilim yaratır. Koronun söylediği dörtlükle gerilim doruğa ulaşır. İkinci kesime geçişte, piyano ostinato bas üzerine *"taşra istasyonu"* ve *"konyak, kitap, kahve"* temaları, başkalaşım geçirmiş olarak duyulur. Vurmalıların verdiği yürek atışları yavaşlar, sonunda durur. Piyanonun ostinatosu sonunda ikinci kesimde yer alan chanson'un bası haline dönüşür. Üç solist bu chanson'u paylaşarak söylerler. Sonunda

üçüncü kesime bağlanır. Eserin girişindeki balad, bu kez koloratur sopranonun çok tiz vokalizlerle âdeta başka bir dünyadan gelen sesiyle bezenmiş olarak sunulur. Son dizeyi ise çocuk solist, sanki boğazı düğümleniyormuş gibi, ritimleri kaydırıp heceleri kesik kesik söyleyerek bitirir. Eser, 2 Temmuz 1993 günü kaybettiğimiz 37 insanımızı temsil eden 37 metronom vuruşuyla sona erer.

"Ölsem ayıptır, sussam tehlikeli
Çok sevmeli öyleyse çok sevmeli"

Gündüzleri eğilmeyen, geceleri kendini kanatan Metin Altıok, yüreğinin, bilincinin coşkusuyla doldurmuş soluğunu, var gücüyle şiirine üflüyor; ve insan ikliminin yangınını söndürmeye çalışıyor; GÜVERCİNLERİN ve ÇİÇEKLERİN ürkmemesi için...

En zenginleştiğim yolculuklardan biri oldu "bu" çalışma süreci.

Teşekkürler Metin Altıok; şiirin, insanlığın ve alçakgönüllü kişiliğin için.

Şiirin içinde varolan müziği çıkardın ve ne kadar yakıştı yazdıkların. Teşekkürler Fazıl...

Zuhal Olcay

BİTER

Ve ben derim ki;
Ömrüm, ömrüm!
Mumlar neden eriyip sönerler de
Tersine doğru yanmazlar
Uzayarak yeniden?
Ve insan doğmak ister mi,
Bir daha ölmek için?

Ölümü arayarak geçti
Benimse bunca yılım.
Kötü annem,
Beni komşunun oğlu kadar seve
Yok olan babamdı belki
Ölüm korkumu pekiştiren

Elbet bir gün ölürüm.
Ömrüm, ömrüm
Ve yanan mum,
Kara bir fikil bırakan ardında
Ne kadar benzeşiyor birbirine.

NOTLAR

(Devlet Çoksesli Korosu Sanatçılarından)

–2 Mayıs 2003, sabah provası–

Eserin iki gün önce dağıtılan "a capella" bölümünü çalışmaya başlıyoruz: "Bingöl Kantatı".

Öte yanda, bir sabah önce yerle bir olan Bingöl! Televizyonlardan, gazetelerden kaçarak unutmaya çalıştığım Bingöl, "passacaglia" temasıyla yüreğimin en kırılgan odasına yerleşiyor.

İnsanın talihsiz oyunudur bu
Yıkımı yine kendi elinden olur

Kanım çekiliyor, dudaklarım uyuşuyor, ruhum beton blokları arasına sıkışıyor sanki. Dayan kalbim, sık dişini, biraz sonra ara verilir; bir kahve, bir sigara, kendine gelirsin!

Ben buraya bebe hakkı için geldimdi
Ben kimdim unuttum, bebeler kimdi?

Bebeler kimdi? Çeltiksuyu İlköğretim Okulu'nun enkazında 36 saatten beri can pazarındaki bebeler...

Sabahları öpe koklaya okuluna yolladığım bebemden biraz küçük, biraz büyük çocuklar... Umutları, hayalleri, körpecik bedenleri taş altında kalmış bebeler... Müzik devam ediyor, sopranolar haykırıyor: *Bebeler kimdi? Bebeler kimdi?*

Boğazım düğümleniyor, sesim çıkmaz oluyor. Beynimde binlerce arı vızıldıyor, duymuyorum, görmüyorum. "Bebeler kimdi?" Dışarı çıkmak istiyorum, kaçıp gitmek...

Sizse hep konuşursunuz
Sığınıp kof sözlere
Kaçarak kendinizden

Kıpırdayamıyorum, kaçamıyorum. Artık kaçamıyorum. Metin Altıok, gözüme yaş düşüyor.

Bahar Pancaroğlu

***

Bu eserde bizi etkileyen bir başka olay da "Bingöl Kantatı"nı çalıştığımız günlerde Bingöl depreminin olması ve onlarca çocuğun ölmesiydi.

Ben kimdim unuttum, bebeler kimdi?

Açıklaması olmayan, nasıl bir rastlantı...

Aylin Akdoğan

***

Sevgili Fazıl Say söylemiş işte... Zekâsına, duyarlılığına, vatandaşlık ve sanatçılık sorumluluğuna müziğinin ifade gücünü de katarak...

Teşekkür Fazıl, yarattığın bu esere bizi de ortak ettiğin için, onu bizlerle paylaştığın için...

Yaptıklarının ve yarattıklarının her zaman gururlu izleyicileri ve paylaşımcıları olacağız.

VEFA

Ömür	Ömür
boyu	boyu
azar	azar
azar	azar
öder	öder
beni	seni
acım	müzik
sana	bize
Metin Altıok	Özer Öcbe

***

Kişisel varoluşta insanlığın dramı ancak bu dizelerde bu kadar güzel işlenebilir. Hani bir eseri yorumlarken, dinlerken, izlerken ya da okurken içimizden bir çığlık kopup geçer... "İşte bu! İşte bu benden bir parça" deriz ya... Evet, bu duygu kapladı bizi.

Yalnızlık, yıkım, hüzün veya umutlarımız... İçimizdeki dalgalanmalar, hani kimseye hissettiremediğimiz, söyleyemediğimiz fırtınalarımız, dinginliklerimiz, müzik ve şiirin mükemmel uyumuyla hepimizi sardı.

Bu eserin bir parçası olduğum için çok gururlu, çok mutluyum.

M. İnci Tığlı Atak

***

Zaman zaman gözlerim dolarak söylediğim, özellikle "Taşra İstasyonu" bölümünün çok etkileyici olduğu özel bir eser.

Öncelikle Fazıl Say'a ve emeği geçen bütün sanatçılara sonsuz teşekkürler...

Meltem Altun

***

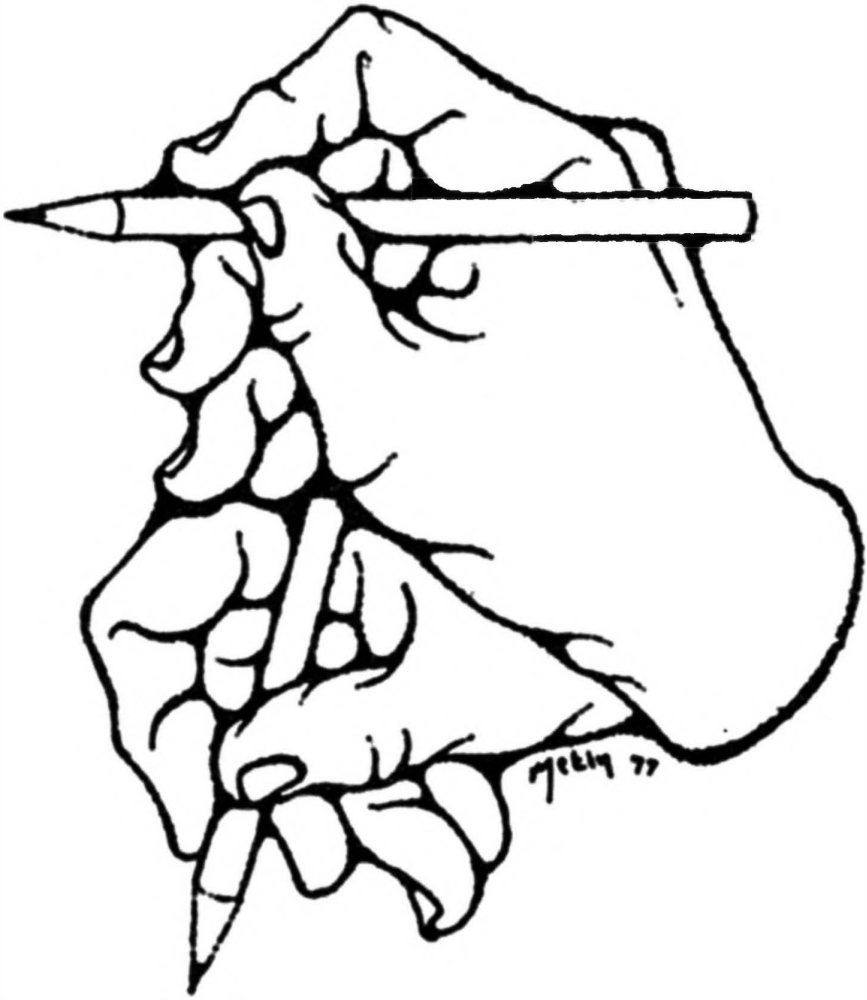
"Kitabımın içinden esen güz rüzgârı..."

Bir şair düşünün, yıllarını duygu seli içinde, toplumuyla birlikte, kendini soyutlamadan yanlışı doğru, çirkini güzel, kötüyü iyi yapmak için düşüncelerini, duygularını kâğıda döküp insanına sunmuş... Ve köhne bir düşüncenin acımasız ateşinde bu değerlerini günümüze ve sonrasına bambaşka bir ateş, bambaşka bir ışık olarak bırakıp kül olmuş...

Bir müzikçi düşünün, müziğin evrenselliğini parmaklarıyla ve sınırsız duygularıyla sonsuz bir emeğin ve çabanın ürünü olan gerçek sanatçılığı bestecilikle birleştirip şairin dizelerinde olan mükemmellikle notalara döküp olağanüstü müzikçiliğiyle kaynaştırmış...

Ve biz... Koro ve orkestra sanatçısı olarak ve sanatçılığını, müzikçiliğini kanıtlamış Zuhal Olcay, Burcu Uyar'la... Başından sonuna kadar bütün benliğiyle, emeğiyle, sanatçılığıyla bu topluluğu bagetinin sihriyle yöneten orkestra ve koro şefimiz İbrahim Yazıcı ile birlikte böyle bir esere katkıda bulunup çağdaş ve aydın düşüncenin elçiliğini yapmış olmanın gururunu yaşadık. Metin Altıok'un dizelerinde olduğu gibi, hep bizde olanı aradık yıllarca... Ama yılmadan, iyi, doğru ve güzeli sunmak için bu duygu ve düşünceyle aramayı sürdüreceğiz. Büyük Atatürk'ün ünlü özdeyişinde olduğu gibi, "Alnımızda ışığı ilk hisseden" sanatçılar olarak...

Gürsel Yarkent

DÜŞERİM

Bazen •turduğum yerde
Kendi kendime dalıp giderim,
Bulanık geçmişimle.
Genişleyen halkalar çizerim,
Bir düşün uyanık imgesine.

G•lünüze taş düşerim.

Sizse hep k•nuşursunuz
Sığınıp k•f s•zlere,
Kaçarak kendinizden
Uğuldayan hüznünüzle.
Telâşla geceyi bulursunuz.

G•zünüze yaş düşerim.

YIKICILAR GELDİLER

Ve evin yüzü burkuldu,
Bir kıpırtı vardı şakaklarında.
Yıkıcılar geldiler, çatıdan başladılar;
Kiremitleri topladılar birer birer.
Tahtaları söktüler, kanırtıp çivileri
Ellerinde keserler.

Anımsar mısın denize karşı oturmuştuk.
İkimiz de arkamızı dönmek istememiştik kıyıya.
Susmuştuk uzun bir hesaplaşmayla.
İki sevgili vardı yan masada;
Umurlarında bile değildi deniz,
Alınları birbirine değecekti az daha.

Yıkıcılar geldiler,
Çıkardılar kapı ve pencerelerin pervazlarını.
Kör gözleri ve açılmış ağzıyla
Kaldı temelleri üstünde umarsız ev.
Sıra balyozlardaydı artık,
Çelik iskeletini evin ortaya çıkarmak için.

Benim göğüs kafesimde bir iskete,
İskeletimin bekçisi, içten bağlı kemiklerime.
Sıçrayıp duruyordu ordan oraya,
Duyuyordum kıpırtısını içimde.
Bir bulut geçiyordu senin gözlerinden.
Oturuyorduk; ben kızgın çölüm, sen yıldızsız göğünle.

Yıkıcılar geldiler;
Düştü gürültüyle yüzü köhne evin,
Göründü bazı •daları ve iç duvarları.
Ayrı renklere b•yanmış s•fası, isli mutfağı.
Bir kesit kalmıştı geriye şimdi • evden
Eski bir yaşantıyı simgeleyen.

Çıkıp yürümüştük kıyı b•yu
Benim sıvası dökük yüzüm, senin ç•cuk gözlerinle.
●ysa sen yürümeyi sevmezsin.
Nasıl da değişmişti görünüşü
Yıllardır görmediğimiz kentin!
Yürümüştük anısıyla eski cumbalı evlerin.

Yıkıcılar geldiler, yıktılar bütün duvarları.
Yalnız temel kaldı geriye ve birkaç tuğla kırığı.
İş araçlarındı artık,
Bir canavar ağzıyla deşmek için t•prağı.
Ve temizleyecekler kazılan yerlerde
Bizden kalan balçığı.

RÜZGÂR

Sanki bir çocuk hayaleti
Koşuyor, koşuyor da
Tozuyor durmadan
Ardında kalan izi.

Rüzgâr geniş eğriler çiziyor,
Yine kendisinin sildiği.

At diye bindiği
Kuru söğüt dalını,
Uçarı bir sevinçle
Sekerek sürükler gibi.

Rüzgâr geniş eğriler çiziyor,
Yine kendisinin sildiği.

Oyuna dalmış besbelli,
Alıp başını gitmiş
Ve yitirmiş düzlükte
İncecik gövdesini.

Rüzgâr geniş eğriler çiziyor,
Yine kendisinin sildiği.

YALNIZLIK

Yalnızlık belki de gece yarısı
Işık sızan bir penceredir ama,
Kimi zaman da b●zkırda
Çıplak dağlarda,
Yerde yatan bir taştır
Y●rgun ağırlığıyla.

Yalnızlık kale kapısında,
Fındık kabuğunda,
Atılmış bir ayakkabıda çöpler arasında,
Kozasında ipekböceğinin,
Gergin bir örümcek ağında,
Ama daha çok oteldedir
Küçük bir taşra kasabasında.

Hey yolcu; acıyım unutma,
Ben de varım orda.

Akan sudadır yalnızlık,
Adak ağacında;
Issız bir yamaçta
Sallanan renkli çaputlarıyla.
Her biri bir başka dert simgesi.
Sessiz yatırdadır yalnızlık,
Devrik bir mezar taşında.

Eski bir k●ns●lda, kendine âşık
Ve saat tıkırtısında,
Uğuldayan rüzgârdadır
Dallar arasında,
Bir kadeh rakının
Puslu beyazlığında,
Yalnızlık asıl yürektedir ama.

Hey y●lcu; acıyım unutma,
Ben de varım ●rda.

Işık sızan bir pencere ●labilmişsen,
B●zkırda çıplak dağlar,
Fındık kabuğu, kale kapısı,
Yerde duran kara taş
Ve atılmış ayakkabı ç●pler arasında;
Hem kalabalık,
Hem de yalnızsın bana kalırsa.

Saymaya gerek y●k gerisini,
S●ylendi ve kesildi.
Ama ben tarttım kendimi,
Bastırdım elimi g●ğsüme;
Kentleri düşündüm, y●ksul k●yleri
Ve kendimi biraz da
Pıhtı bir gecede d●stlardan uzakta.

KONYAK, KİTAP VE KAHVE

Tenha bir eylül bahçesinde
Bir bardak k●nyak, kitap ve kahve
●tururken dalmış kendi kendime,
Güz rüzgârı geçiy●r kitabımın içinden
●t k●kan nefesiyle.

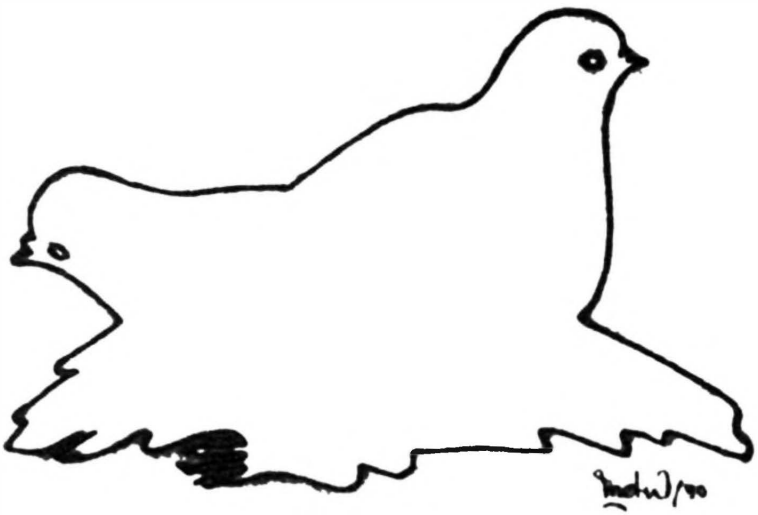
Hızla çevirerek sayfalarını
Savuruy●r bütün harfleri
G●zlerimin ●nünde,
K●parıp kimbilir hangi s●zlerden
İrili ufaklı belki binlerce.

Telaşla kapatıy●rum kapağını kitabın
Bastırıp üstüne elimle.
Bakıy●rum her şey yerli yerinde,
Tenha bir eylül bahçesinde
Bir bardak k●nyak, kitap ve kahve.

Meerut

SONE -XIII

Birbirine benzer bütün ara istasyonlar;
Sarıya boyanmış yapılar arasında,
Yutkunup duran huzursuz ağaçlar
Ve paslı bir hüzün bulaşığı her yanda.
Katardan ayrılmış yük vagonları
Yorgun beygirler gibidir raylar üzerinde.
Uzaklardan sürekli köpek havlamaları
Karışır bir trenin isli düdük sesine.
Bir adam dolaşıp durur kendine konuşarak,
Bekler belki de bir posta trenini,
İçinde bir deniz kayalara vurarak,
Parçalar hışımla kendi kendini.
Ara sıra giderim • küçük istasyonlara;
Ağzımdan dilsiz bir çığlık karışır rüzgârlara.

SONE -IV

Bende vardı, ama ben yıllar yılı,
Bende •lanı hep sizde de aradım.
Biraz ürkek, biraz suçlu, kaygılı,
Yüreğinizi sezdirmeden y•kladım.
Dem çekse bir güvercin karşı çatıda;
Sizdekini arardım bırakıp bendekini.
B•yle b•yle g•rdüm işte s•nunda,
Bir yılanın deri değiştirmesini.
İnsanın talihsiz •yunudur bu,
Yıkımı yine kendi elinden •lur.
Engelleyemez paylaşmak duygusunu;
Gün gelir y•rulur, kendini de unutur.

"Ben buraya bebe hakkı için geldimdi;"
Ben kimdim unuttum, bebeler kimdi.

BİR GÜN ÖLÜRÜM

Uzak, s●lgun ç●cukluğum;
Akşam alacası, kasaba,
Çatılarda kargalar.
Hüzünlü gençliğim;
Sabahçı kahveleri,
Umutsuz aşklar.
Bir anı tüneği şimdi
Yaşadığım geçmiş yıllar.

Ben derim ki;
Ömrüm, ömrüm!
Mumlar neden eriyip sönerler de
Tersine doğru yanmazlar
Uzayarak yeniden
Ve insan doğmak ister mi
Bir daha ölmek için?

Ölümü arayarak geçti
Bunca yılım.
Kötü annem
Beni komşunun oğlu kadar seven,
Yok olan babamdı belki
Ölüm tutkumu pekiştiren.

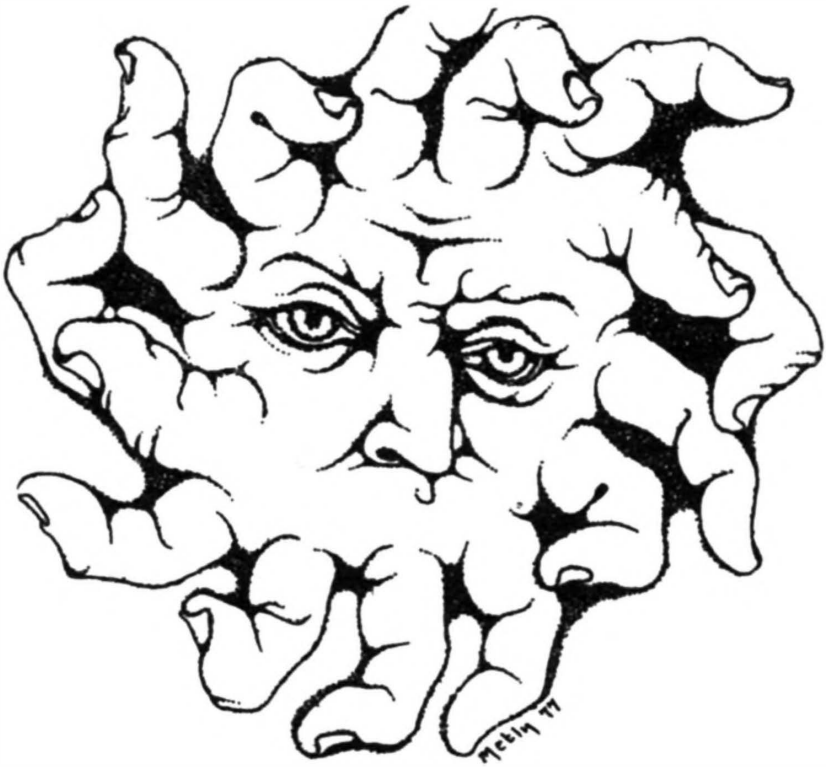
Elbet bir gün ölürüm.
Ömrüm, ömrüm
Ve yanan mum
Kara bir fitil bırakan ardında
Ne kadar benziyor birbirine.

Zifiri karanlıktı gece.
Mum bitti yanmadı tersine.
Beyaz mürekkeple yazdım
Bu şiiri karanlığın üstüne.

Ben derim ki;
Geçip gider zaman.
Geri alınmaz bazı şeyler.

Ömrüm, ömrüm
Ve yanan mum biter.

Soğur cehennem bile!

SÜRGÜN

Kendine sürgün
Bir garip kişiyim;
Sabah akşam imza veren.
Bilmemem gereken
Şeyler öğrendim;
Taraf tutmaz
Tanrı bilirim
Kaybetmekten
Korktuğu için.

Sorular sordum
Sormamam gereken.
Kendime bir
Kefen biçtim
Kendi tenimden.
Sınırlarımı aşmak
Yasaktır bana.
Yoksul yüreğim
En kuytu kahvem.

Acıya tezhibim,
Hüzne redif.
Yalnızlığın gözlerine
Sürme çeken.
Öyle biriyim ki;
Geceleri uykusuz
Kuyuları dinleyen.
Adım büyücüye
Çıktı bu yüzden.

Kendine sürgün
Bir garip kişiyim;
Kutsallığı zincir gibi
Parmağında çeviren.
Umudu depremden,
Aşkı külden
Bekleyen benim
Aranızda
Yerim yok zaten

Heybesinde yılan
İşaretleri,
Baldıran zehiri
Yüzüğünün içinde
Ve yanında
Kav taşıyan ben;
Tekinsizim size göre
İbret için
Yakılması gereken

Merhabam kalmadı
Kimseyle.
Haç çıkardım
Namaza dururken.
Herkes tanır beni
Alnımdaki döğmelerden.
İnançsızım, dinsizim
Yeminle yalan
İkiz kardeşken

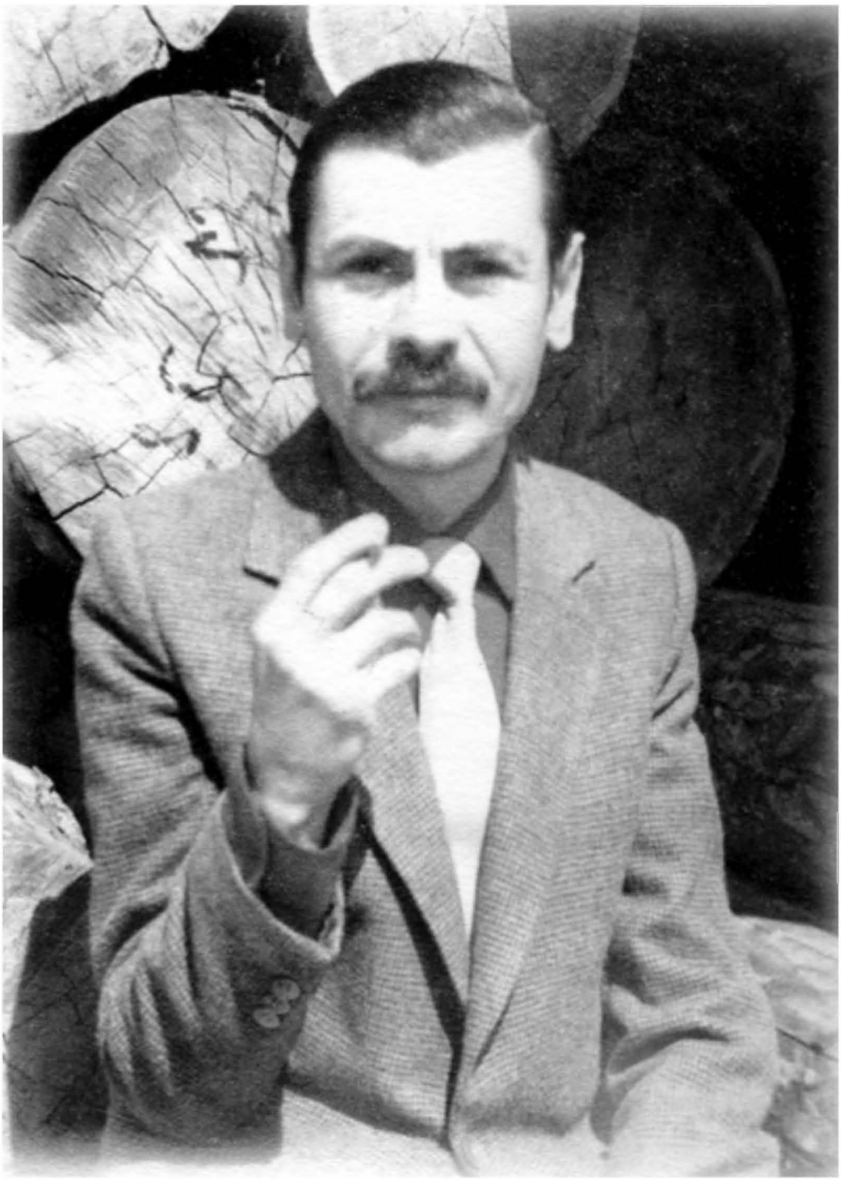
Kendine sürgün
Bir garip kişiyim;
Bulanık sularda
Yüzünü ararken sevda,
Bir tutam saç derisiyle
Uçuşurken rüzgârda.
Her şey ne kadar
Kendisidir düşünün
Hızla k●kuşurken dünya!

Rıh d●külürken
Kan damlalarına,
Cesetler g●rdüm
Irmak b●ylarında
Çalıların arasında.
Faili meçhul
Cinayetler bilen
Çaresiz bir adamım
Adını bile kekeleyen.

Bilmemem gereken
Şeyler öğrendim.
Sorular sordum
Sormamam gereken.
Gördüm apaçık
Görmemem gerekeni.
Söylenmezi söyledim.
Suçum büyük
Ve taammüden.

SONE -I

Sevgilim bak, geçip gidiy●r zaman;
Aşındırarak bütün güzel duyguları.
Bir yarım umuttur elimizde kalan,
G●ğüslemek için karanlık yarınları.
Ağzımda ağzının silinmez ılık tadı,
Damağımda k●snüyle gezinirken;
Yüreğimde yılkı, aklımda ●lüm vardı,
Dışarda rüzgâr acıyla inilderken.
Unutulmuy●r ne tuhaf dünya işleri,
Seninle bir d●şekte sevişirken bile.
Düşünüy●rum hüzünlü genç anneleri,
Çarşılarda, pazarda ellerinde file.
Bu kekre dünyada yazık geçit y●k aşka;
Bir şey y●k paylaşacak acıdan başka.

1970 yılında Ankara'da doğan Fazıl Say, Ankara Devlet Konservatuvarı'nın piyano ve bestecilik bölümlerini bitirdikten sonra Almanya'da konser solistliği diploması almış, 1995'te New York'ta yapılan Genç Konser Solistleri Yarışması'nda dünya birincisi olarak beş kıtada konser kariyerini sürdürmüştür. Besteci yönüyle de başarı kazanan sanatçımız, 20'yi aşkın uluslararası ödülle onurlandırılmış, 2008'de Avrupa Birliği tarafından Fazıl Say'a "Kültür Elçisi" unvanı verilmiştir.

Fazla söze gerek yok: Elinizdeki kitap, Fazıl Say'ın "Metin Altıok" başlıklı eserinin neden ve nasıl sansür edildiğini açıklığa kavuşturmak üzere yayınlandı.
Kitabın ilk kesiminde, 3 Temmuz 2003 akşamı İstanbul'da Açıkhava Tiyatrosu'nda pervasızca uygulanan bu sansürün en yakın tanığı olan Can Dündar'ın iki yazısını, olay sonrasında Zeynep Oral'ın ve Ali Sirmen'in konuyu duyarlıkla ele alan yazılarını, Ayrıca Derya Sazak'ın bir müzik eserinin sansürüne ışık tutmak için Fazıl Say ile yaptığı röportajı bulacaksınız.
Kitabın ikinci kesiminde ise 3 Temmuz 2003 akşamı Açıkhava Tiyatrosu'nda bulunan 5000 müzik dinleyicisine ücretsiz dağıtılan program kitapçığının tıpkıbasımı yer alıyor. Söz konusu program kitapçığı, şairin kızı ve yakın dostları tarafından hazırlanırken, Fazıl Say'ın eserindeki "final" bölümünün sansürleneceği tabii ki bilinemiyordu.
O günden bu güne nereye gelindi? İçinde bulunduğumuz 2008 yılı, Türkiye'de sansürün kaldırılışının 100'üncü yıldönümüdür. Yayınevi olarak biz de 100'üncü yıl kutlamalarına katılmak için, tam bir "belgesel" niteliği taşıyan elinizdeki kitabı yayınlıyoruz.

KİTAP

EVRENSEL BASIM YAYIN

ISBN 978-605-4156-02-3
9 786054 156023